

Chopda Education Society's
College of Education Chopda, Dist. Jalgaon
Arunoday Colony, Old Shirpur Road, CHOPDA Dist. Jalgaon
(NAAC Accredited Grade-C)

Phone No.- 02586-220024 KBCNMU College Code- 140024NCTE Code-113021

Fax No.- 02586-223480E-mail- cbed12@rediffmail.comWebsite- www.bed.ceschopda.org

Recognised by N.C.T.E. New Delhi and Affiliated to Kavyitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon

Outward No.-

Date:

Matrix 2.4.7

A Variety of assignments were given and assessed for theory courses through

Sample of assessed assignments for theory courses of different programmes.

❖ B.Ed. Ist All theory paper assignments.

❖ B.Ed. IInd All theory Paper assignments.

चोपडा एज्युकेशन सोसायटी संचलित-

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, चोपडा जि. जळगांव

PE-1.

मानसशास्त्र प्रात्याक्षिक नोंद वही

शैक्षणिक वर्ष २०२० - २०२१

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव : Alcristina A. D. Moypodi

रोल नंबर :-

176

Seen
@mal
15/9/2021

: प्रयोगासंबंधी सूचना :-

- १) मानसशाखाच्या प्रयोगासाठी दर शुक्रवारी जनरल तासिका विद्यार्थी उपस्थिती अनिवार्य आहे.
- २) मानसशाखाच्या प्रयोगासाठी वेळेवर हजर असणे आवश्यक आहे. उशिर झाल्यास प्रयोग करू नयेत.
- ३) प्रयोगशाळेत प्रवेश केल्यानंतर प्रयोग पूर्ण होईपर्यंत शांतता पाळणे आवश्यक आहे.
- ४) प्रयोगासंबंधी प्रथम सूचना दिल्या जातात त्या काळजीपूर्वक श्रवण कराव्यात. त्या संबंधी शंका असल्यास प्रयोग सुरू होण्यापूर्वी विचाराव्यात.
- ५) प्रयोग सुरू झाल्यानंतर काहीही विचारू नये.
- ६) प्रयोगाच्या शेवटी होणाऱ्या चर्चेत सर्वांनी सहभागी होणे आवश्यक आहे.
- ७) प्रयोगासाठी उपयोगात आणलेले सर्व कागद संबंधीत प्रयोगासमवेत जोडावेत.
- ८) प्रयोगाचे निरीक्षण रकान्यामध्ये स्वतःच्याच निरीक्षणाची नोंद करावी.
- ९) ज्या दिवशी प्रयोग झाला असेल त्याच दिवशी तो प्रयोग वहीत लिहावा व दुसऱ्या दिवशी तपासणीसाठी द्यावी. वेळेवर वही न दिल्यास उशीरा शेर मिळेल.
- १०) प्रयोगाचे दिवशी रजेवर असल्यास परवानगी काढून दुसऱ्या गटा मध्ये जाऊन तो प्रयोग पूर्ण करावा.
- ११) प्रत्येक विद्यार्थ्याने किमान ०६ प्रयोग पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

चोपडा एज्युकेशन सोसायटी संचलित-

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,

चोपडा जि. जळगांव

दाखला

श्री./श्रीमती. Aleefiya Abdul Mudasir Moiyadi

चांनी विद्यापीठाने बी.एड.साठी नियोजित केलेले A-4 विषयासाठीचे मानसशास्त्रीय प्रयोग

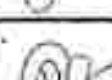
आमच्या महाविद्यालयातील श्री. N.D. Valle

चांच्या मार्गदर्शनाने सन २०२० - २०२१ या शैक्षणिक वर्षांत पूर्ण केले आहेत.

गट प्रमुख्याची सही

-: अनुक्रमणिका :-

अ.नं.	प्रयोग	पान क्र.	दिनांक	ग्रेड	सही
१	Imagination		7/8/21		
२	Mental work and fatigue		14/8/21		
३	Learning		21/8/21		
४	concept formation		5/9/21		
५	Perception		10/9/21		
६					
७					

Experiment no. 1

Experiment name :- Imagination

Guided by :- Prof. N. D. Valhe

Experimenter :- Alekhiya A. Maityadi

Objective :- To learn sentence formation skill

Material required :- 3 cards each having 3 Nouns

3 cards having 3 verbs each

Watch

Type of Experiment :- Social experiment

Procedure 1. Teacher showed a card having three nouns and asked student to write a sentence using these words.

2. Any no. of words can be used with these words to create a sentence.

3. Each card is given a time limit of 3 minutes. In this way 3 cards of noun are shown.

4. In the same way three cards of verb are shown each having 3 verbs and give time in 3 minute for each card.

Title : River, Mountain, Road.

- 1) During rain water flows from Mountain, in river & on the roads.
- 2) Flood causes river water to flow through Mountain and Roads
- 3) River finds its way through mountain and roads if needed
- 4) River creates its road through mountain

Title : life, competition, victory

- 1) competition of life is about victory and loss.
- 2) victory in olympics competition is lifetime achievement.
- 3) In life if we face different competition in some we win in some we lose
- 4) life becomes memorable with victorious competition.

Title : Temple, bell, market

- 1) while roaming in market. we here bell ringing in temple.
- 2) Most of the Temple where bell is mandatory are situated in market
- 3) Yash visits Temple and rang the bell before praying as he visited market
- 4) People visit temple and rang bell before starting marketting.

5) Pandit rang bell of temple who lives in market.

6) market is

Title: Giving, Reading, Writing

1) Reading and writing work has been given to students.

2) Giving reading and writing work enhances student capabilities.

3) Typewriting classes give good exposure to writing & reading skills.

4) Reading & writing is given by teachers

Title: Playing, eating, sleeping

1) Playing, eating and sleeping are basic work of children below 4 years.

2) After school Alcefiya plays, eat and sleep at 10.

3) Playing creates fit body, healthy eating habit and good sleep creates healthy body.

4) Playing, eating and sleeping should be done at their proper timing.

~~Title: to To work, To gain, To win.~~

Title: To toil, To succeed, to be proud.

1) Toiling will always succeed you and make you proud.

2) farmer toils on his crop to get crop as its success and when we eat each grain is proud moment for him.

Observation Table 1

Type of card	Time	No. of sentence	Each minute count	No. of words	Each min count
Noun card					
River, Mountain, Road	3 min	4	1.33	38	12.6
Life, competition, victory	3 min	4	1.33	35	11.7
Temple, well, market	3 min	5	1.7	55	18.3
card of verb					
Giving, Reading, writing	3 min	4	1.33	34	11.33
Playing, eating, sleeping	3 min	4	1.33	45	15
To toil, to succeed, to be proud	3 min	3	1	44	14.7

- Self assessment: We get to know about our thought process and the way our mind works. Acknowledgement of thinking speed. It stimulated my thinking process.
- Knowledge of grasping power and reaching towards it.

Conclusion: ① Initially it feels difficult to form three sentences using these words.

② No. of words per minute gives information about quantity of thought process.

③ No. of words sentences per minute gives information about quality of thought process.

④ Difference of imagination power of each student come into consideration.

Importance in educational field:

- 1) Expression of thought takes place in different ways, therefore teachers should provide ways to express the thoughts to student.
- 2) writing, Drawing, Dance, Music, Drama, singing etc are the ways for expressing your thoughts.
- 3) writing of different languages sets a symbol for good imagination power. Science experiment encourages your imagination power.
- 4) listening, reading and observing etc increases your experiencing skill, which in turn increases your imagination power as imagination is dependant on your self experiences.
- 5) Project method and self assignment provides boost to your thinking power.

Seen
Dina

Experiment No. 2

Experiment Name :- Mental work and fatigue

Guided By :- Prof. N.D. Valhe

Experimenter :- Alcefiya A. P. Maityadi

Objective :- To learn how fatigue works upon mental work.

Material required :- A multiplication chart having no. printed in a column in it, pencil, stop-watch, bell.

Type of experiment: social experiment.

Procedure: ① Teacher provides a multiplication chart having no. printed in a column in it. This experiment should be done continuously without waiting for a moment in 15 minutes.

② Student should multiply four numbers and answer should be written as shown in the sample paper. Each number at top should be left after each turn and to multiply next four numbers. It can be performed in mind or use of a rough paper is allowed.

③ After each three minutes bell is rung and the multiplication at that moment is circled. Teacher will announce as last three minutes are remaining.

④ The circled number denotes multiplication done in a minute. After experiment is completed the

Count of writing answers is counted and filled in observation table.

Observation Table:-

Experiment No	No. of Multiplication	Wrong answer	Right Answers
1	7	5	2
2	5	2	3
3	9	6	3
4	6	5	1
5	9	0	8
6	7	0	7
7	5	0	5
8	6	0	6
15	7	0	7

Conclusion:- ① Initially work was done with a great efficiency.

② At middle of the process the efficiency was fluctuating.

③ After that tiredness started and efficiency decreased & wrong answers were prominent.

④ Efficiency varies from person to person.

⑤ Tiredness and wrong attempt have different scale for different person.

Importance in educational field.

- ① To work efficiently break is needed. Taking break after two or three hours is necessary.
- ② To grab attention of students techniques like picture representation, using board for creating figure and explaining using example is while teaching is crucial.
- ③ change of work also gives you rest. Therefore, subjects should be changed while teaching.
- ④ Suitable environment resist tiredness.
- ⑤ Practicing to work for more time is a resistance towards tiredness.

Seen
①

Experiment No. 3

Experiment Name: Learning

Guided By : Prof N. D. Valhe

Experimenter : Alrebiya A. R. Malyali

Objective : To learn study method -

Material r- Negligence study method

required : Dr gopal swami - Mirror
and stars apparatus, watch,
Paper, pen

Type of Experiment: Individual Experiment

Procedure: ① Teacher guided about Dr gopal swami - Mirror and stars apparatus to students. In this apparatus at one side on thin plate of iron is pinned to create a shape of star for the star to be not visible to the experimenter another stand with iron plate is placed. In this using mirror shape of star is to be drawn.

② If the pointer of pen touches at the end of star or at its edge then this is considered as a fault.

③ To avoid mistakes pen should be moved from center of shape and shape is to be drawn until the point its drawing has started.

④ This experiment is to be done 10 times by each experimenter. In this the no. of mistakes and time taken to complete each

Star is noted carefully!

Observation Table 1

Experiment No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Time (minute. second)										
Number Types of mistakes										

Self assessment: In this experiment initially for drawing stars, due to movement of hands, drawing of star becomes difficult. That is while drawing it was being difficult for hands to perform this. This states that while observing this study method you need to be mentally prepared.

Conclusion: ① Initially drawing becomes difficult.

② Initially it took lots of time and the count of mistakes was more.

③ later the no. of mistakes decreases and required time for the process also decreases.

Importance in educational field:

- ① while learning new things initially we do mistakes. while swimming, cycling unnecessary movements are avoided.
- ② Repetition and practice are key for learning.
- ③ After practice too in learning stages we are not able to perform the work as needed. students feel tired and are ought to give up at this stage teacher plays a great role and encourages them.

Sum

①

Experiment No. 4

Experiment Name: Concept formation

Guided By: Prof. N. D. Valhe

Experimentor: Meelika A. P. Maiyadi

Objective: To learn how concepts formation takes place.

Material required: Seven card each having 4 pictures, each one is specific.

Type of experiment: Individual experiment

Procedure: ① Teacher mixed the 7 pictures in each group separately.

② Then teacher gave each set to student one after other to the students.

③ Every picture have indicating name at one side and picture on other side.

④ student writes indicating name and draws picture on one end and writes its description on other end.

⑤ Each picture should be observed upto 90 sec.

⑥ According to description, indicating name and picture students have to find same properties and qualities.

⑦ At the end teacher reads the indicating name and ask student to tell its properties and qualities.

Observation Table:-

Sr No.	Indicating name	Concept Formed
1	CEV	Semicircle joining to a line
2	MOR	An arc with two lines
3	BIR	Similarity in figure
4	NAL	figures with lines in it
5	DEG	Closed figures
6	ZAB	Semicircle with two lines
7	MUR	3 lines passing through a point

Self-assessment: finding answers to group no. 3 was quite easy to find. NAL code i.e. lines in a figure was easiest and to identify closed figure was easy to.

Conclusion:

- ① After observing figure identifying their properties and qualities.
- ② Experience and time is essential for concept formation.

Importance in educational field:

① For developing your complete knowledge, different experiences are given to yourself otherwise due to less of observations or experiences, thought process can be manipulated and can give bad results.

② Developing good human qualities or emotions is a difficult process for a teacher. As these things can't be shown physically they are just observed. Though to develop this story telling and expressing self experiences is important.

③ Thought process is developed slowly so teachers should develop this using different experiences and thus give thought process a right direction.

been
①

Experiment No. 5

Experiment name: Perception.

Guided By: Prof. N. D. Valhe

Experimenter: Alcafiya A. G. Moliyadi

Objective: To learn that in perception and classification and composition are defined according to rules.

Material required: Different shapes, paper and pencil.

Type of Experiment: Social experiment

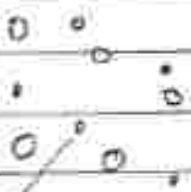
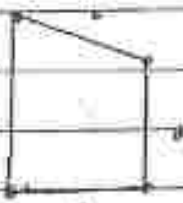

Procedure: ① Teacher shows figures one by one to students and ask them to observe the figures.

② Teacher asks students to write what they observe after seeing these pictures.

③ Teacher showed figure in such a way that students writes its description briefly.

Observation Table

Sr No.	Figure	Figure explanation	classification
1)		five groups each having three dots	Proximity
2)		Five small dots and five circles	Similarity
3)		A square having 4 dots on outer side of it	Experience
4)		Many dots helps in creating figure of an umbrella.	completeness
5)		three same with broken lines creates a triangle.	completeness

Self assessment : ① Identifying figure number one was easy.

② Identifying figure number three was difficult as it has squares as well as different dots.

③ Identifying each figure was an interesting process.

Conclusion : ① In perception explanation is classified in different ways.

② Knowledge is gained using similarity, virtuans, proximity and comprehension.

③ In this process overall classification and composition takes place.

④ sometimes neglecting the defect you get proper view of object or the going topic.

Importance in educational field :

① perception becomes easy by using different laws.

② Identifying the fault and to look behind it is to be taught.

③ If topic is explained effectively, so to grasp it becomes easy.

④ while teaching new topic explaining its relation with new concept is essential.

⑤ for clear view of perception classification and composition is important.

⑥ If new topic is correlated with new old topic, concept formation becomes easy.

Importance in educational field!

- ⑦ Using different while teaching different figures correlation between each makes the understanding process easy.
- ⑧ In Geometry and Drawing half sketching stimulates thinking power thus simplifies understanding of figures.
- ⑨ Proximity and similarity should be explained.
- ⑩ Students from primary classes are given words and their meanings and asked to match them accordingly. Higher classes are asked to explain topic using pictures and figures.

Seen
⑨
15/07/2021

Page No.:

Date:

PE-2

- KBC - NMU,

College Of Education - chopda

ASSIGNMENT

B.Ed - Part one

Name:- Shaikh Naved Alam Sharifuddin

Roll No:- 45

Subject :- PE-2 Education in Contemporary India and
Gender School Society.

Project Topic :- National Knowledge Commission- 2005

Mentoring Teacher :- Prof. Dr. Savita Tadav

PE-2 → Assignment

National Knowledge Commission -
2005

seen
~~check~~

"Index"

Sr. No.	Components
①	→ Introduction
②	→ Objectives
③	→ Subject Matter
④	→ Conclusion

* Introduction 27

The 21st century will be the "knowledge century". The economic and social transformation of India in the 21st century will depend in large part on knowledge. Only knowledge can provide the foundations of an inclusive society. This initiative by Prime Minister of India, Dr. Manmohan Singh to reform the Indian economy into knowledge economy by making reformation in higher education of India. The knowledge commission has come forward with creative ideas to promote the "knowledge base" of Indian economy and to exploit the vast latent potential.

The 21st century will be the "knowledge century". The economic and social transformation of India in 21st century will depend in large part on knowledge. Only knowledge can provide the foundations of an inclusive society. More importantly it should be reflected in, "human capabilities" and the investment has to be human capital formation. The ability of a nation to make best use of its brain power will shape

its place in the world in the present century. The capability created by knowledge is the foundation upon which country's future to be built.

In the next few decades India will probably have the largest set of young people in the world. Given this demographic advantage over the countries of the West and even China - we are optimally positioned. It is the broadcast in mind that the National Knowledge Commission (NKC) was established 17th June 2005 and given a term or timeframe of three years from 2nd October 2005 and 2nd October 2008 to achieve its objectives.

* Objectives :->

The overall task before the National Knowledge Commission is to take steps that will give India the 'knowledge edge' in the coming decades, i.e., to ensure that our country becomes a leader in the creation, application and dissemination of knowledge.

- Creation of new knowledge principally depends on strengthening the education system; promoting domestic research and innovation in laboratories as well as at the grassroots level; and tapping foreign sources of knowledge through more open trading regimes, foreign investment and technology licensing.
- Application of knowledge will primarily target the sectors of health, agriculture, government and industry.
- Dissemination of knowledge focuses on ensuring universal elementary education, creating a culture of lifelong learning and using ICT to enhanced standards in education.

① Subject Matter :-

The National Knowledge Commission consists of eight members, including the chairman. All members perform their duties on a part-time basis don't claim any remuneration for the same.

The Members are assisted in their duties by a Technical support Staff, which consist of a maximum of 10 young professionals from premier educational institutions, hired on contract basis.

A small number of officials may be seconded to the NKC by Govt for administrative coordination as officers on special duty. The Commission is also free to co-opt Experts to assist in the management of its tasks. For the purposes of oversight, a national Steering group for NKC has been created the chairmanship of prime minister. The Group includes the ministers of Human Resource Development, Agriculture, Commerce and Industry and Communication and IT, Deputy chairman of the planning commission, and the minister of state for science and Technology.

The Methodology of the NKC is to form working groups within each of its focus areas.

and make concrete proposals to reform directly to the prime minister through a series of white papers. This task involves working in close collaboration with central and state governments, professional academics, scientists, regulatory bodies, national think-tanks, industry representatives, civil society organisations etc.

① Focus Areas :-

① Access to knowledge	② Knowledge Concepts
③ Knowledge Creation	④ Knowledge Application
⑤ Knowledge Services	

To address these core areas of the Knowledge paradigm, the commission has submitted over 200 recommendations to the Govt. of India on 24 focus areas till 2008.

① Need of NKC :- In socio-economic development of a nation, human capital has a very crucial role. So, there is a need of investment in education. In India, education particularly higher is mostly by public sector. So, the role of State is very important in making literacy levels high. Private sector role is also increasingly becoming important because of

Wrong kind of state intervention or too little state intervention. 0.37% of GDP is spent on higher education in India and this is also falling in recent years.

① NKC Recommendations :-

- i. Increase in GER in higher education to 15 above by 2015.
- ii. Diversification of sources of financing.
- iii. Creation of Universities, create 1500 Universities by 2015.
- iv. Setting up an TRHE would accord degree granting power to universities.
- v. Reform of existing universities to include frequent curricula, CBCS, encouraging research.
- vi. Restructuring the system of affiliated UG colleges. which no longer provides a viable model for quality education.
- vii. Models for Community Colleges.
- viii. Attract students in science and maths.
- ix. Improvement in quality of PhDs.
- x. establishment of a high-end national knowledge network.

Conclusion :- The Indian education system improvement is required at many levels, there is a need to improve both access and excellence. There are fiscal and administrative challenges to be tackled there are intellectual and leadership issues to be addressed. Public and private sectors are not able to cope with the demand for higher and professional education. Public libraries are an extremely important element of the foundation of knowledge economy. NKC suggest ways in which the central and state government can improve rules and regulations and the capacity of policy-making institution deals with knowledge institutions. If these initiatives are successfully implemented, the country will be able to harness the advantage of its demographic dividend and youth will be able to realize their full potential in the global economy.

The Commission has come forward with creative ideas to promote the 'knowledge engine' of the world. And India's growth rate, which is faltering now, will stagnate soon, if a sustainable development paradigm is not created.

कॉलेजचे नांव: चोपडा एज्युकेशन सोसायटी

संचालित शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय चोपडा

मार्गदर्शक : प्रा. एम. पी. पाटील सर

विद्यार्थ्यांचे नांव: विशाल गोपीचंद सपकाळे

रोल नं. ४८

शैक्षणिक वर्ष: सन-२०२२-२३

विषय: PE3 Language Across the curriculum
Knowledge and curriculum

प्राध्यापिकाचे नांव नुककड नाटक

(पद्यनाट्य)

अनुक्रमिका

अ. क्र

1) प्रस्तावना

2] उद्देश्य

3] नुक्कड नाटक लेखन (पथनाट्य)

4] गीत

5] नुक्कड नाटक (चुनाव जागरूकता पर आधारित)

6] समारोप

नक्कड नाटक

NUKKAD NATAK

प्रस्तावना

नुक्कड नाटक एक ऐसी विद्या है जो परंपरागत रंगमंचीय नाटकों से भिन्न है। यह रंगमंच पर नहीं खेला जाता तथा आमतौर पर इसकी रचना किसी एक लेखक द्वारा नहीं की जाती, बल्कि सामाजिक परिस्थितियों और संदर्भों से उत्पन्न विषयों को इनके द्वारा उठा लिया जाता है। जैसा की नाम से जाहिर है इसे किसी सड़क, गली, चौक या किसी भी सार्वजनिक स्थल पर खेला जाता है। इसकी तुलना में सड़क के किनारे मजगा लगा कर तमाशा दिखाने वाले मदर्सी के खेल से भी कि जा सकती है। अंतर यह है कि मजमा बुद्धिजीवियों द्वारा किसी अज्ञेय को सामने रखकर कर लगाया जाता है। भारत में आधुनिक नुक्कड नाटक को लोकप्रिय बनाने का श्रेय 'सफ़दर हाशमी' को जाता है। उनके जन्म दिवस 12 अप्रैल को देशभर में 'राष्ट्रीय नुक्कड नाटक दिवस' के रूप में मनाया जाता है।

'प्रस्तुत नुक्कड' उन्ही सामाजिक विषयों में से चुना गया है। यह नुक्कड नाटक 'बिहारी' भाषा में है, इस के माध्यम से समाज में वोट देने का अधिकार जो होता है उसी बारे में समाज प्रबोधन सामाजिक संदेश दिया है। वोट देने से क्या-क्या बदलाव समाज में हो सकते हैं, इस बात पर कड़ा प्रहार करते हुए यह नुक्कड नाटक प्रस्तुत किया जा रहा है। संविधान द्वारा दिये गये अधिकारों में से एक अधिकार है वोट देने का अधिकार। सही वाक्ती को वोट देने से समाज में बदलाव आएंगे। और अप्र लोको से सुदकार मिल सकता है।

उद्देश्य

- 1) जनता से जुडी समस्याओं और उनके समाधान पर साक्षात्कृत अधिकतर नुककड नाटकों का मंचन किया जाता है।
- 2) कई कम्पनियां अपने उत्पादों के प्रचार-प्रसार के लिए इस विधा का प्रयोग करती हैं।
- 3) चुनाव के समय में कई राजनीतिक दल मतदाताओं को अपनी ओर आकर्षित करने के लिए नुककड नाटक का सहारा लिया जाता है।
- 4) आज भी अनेक कस्बों में पारंपरिक लोक माध्यमों का प्रचलन है।
- 5) इन दिनों इनका प्रदर्शन अनेक पौराणिक कथा व किंवदंतियों के आधार पर प्रदर्शन करते हैं।
- 6) नुककड नाटक समाज वदलाव और लोगों का मनोरंजन करने कार्य करते हैं।
- 7) चुनाव जागरूकता पर आधारित होते हैं।

गणतंत्र का महापर्व

चुनाव जागरणकला पर आधारित नुक्कड़नाटक

श्रम दृश्य

(मंच पर गोल वृत्त में सभी कलाकार बैठे हुए हैं, प्रारंभिक घोषणा के उपरान्त नेपथ्य से गीत उभरता है)

चल भैया मिलके हो चल बहीजा मिलके
 वोटा के मिलल अधिकार हो

चल चल मिलके
 न चाही सोजा नाही रूपैया
 पहचान पत्र तुगो चाही हो भैया
 गणतंत्र तुकरे कहल जाका भैया
 वोट हमर हथियार हो

चल चल मिलके
 आपन परसंद के तुं चुन निसनवां
 ई.वी.एम के द्वाब तुं निला बरजवां
 लालवती जब जली जाण हो भैया
 हो जाई कीप के आवाज हो

चल चल मिलके
 नयका समाज निर्माण कर भइया
 जब से पुरल तोर 18 उमडियां
 आपन सपनवां सजाव हो भैया
 वोट खातीर रह तैमार ले

चल चल मिलके

(गीत समाप्ती के बाद एक महिला कलाकार उठकर मंच पर आती है, और गीत गाते हुए)

छैला - छैला पुकारू मैं वन में

छैला - छुपा किसके मन में

कहां हो छैला, किधर छुपे हो, अरे आईयो आपलोगो न मेरा छैला देखा है।

(समूह स्वर नहीं)

(छैला का प्रवेश)

मैं आ गया लैला

लैला - का बात है जी, बेसुरा आलाप क्यों लगा रहे हो?

छैला - मेरी प्यारी लैला न करो ऐसी बात, तुम्हारी बातें सुन कर होता है आघात।

लैला - छोड़ो-छोड़ो चिकनी-चुपडी बातें, ये बतानों किस लिहा बुलाया।

छैला - मैं तो ये पुछ रहा था कि आज खुज किधर से निकला है

लैला - जिधर से रोज निकलता है उधर से ही

छैला - तो फिर औरों कि तरह रोज तुम भी बन-ठग कर क्यों नहीं निकला करती हो, का बात है आज होठों पे लाली, कानों में वाक़ी, कोई खाल बात है का?

Date: _____

Page: 5

Topic: _____

लैला - हां थार वात ही है आज हमारा भाई आने वाला है। ये देखो उसकी चिन्ही आयी है। मेरे माथके में छोटे भाई की शादी है इसीलिए वो मुझे लेने आ रहा है।

छैला - अच्छा तो ये बात है आज हमारा भाई आने वाला है, साजो सिंगार भाई के आने पर किया जा रहा है, मेरे लिए सिंगार पटार करने में नानी मरने लगती है।

लैला - देखीया जी मेरे मामा-नानी की बात मत किजीया।

छैला - काहे न करे, कभी हमरे खातिर भी लयार हो जाया करो।

लैला - देखीया जी, हंसी ठिठोली बंद किजीया हमको ई सब अच्छा नही लगता है।

छैला - पुत्रा पकवान ही बनाओ, जो जरूरी है मत करो,

लैला - का जरूरी बात है लनी बताओगे तब न जमैंगे।

छैया - अब हम कुछ न बतायेंगे, भैया जी आ रहे हैं सब ओही बतावेंगे
(भैया जी तवेश, साथ में अन्य पदाधिकारी)

भैया जी - का खुसर-फुसर हो रहा है दुनों चरानी में

लैला - खुसर-फुसर कुछो न भैया जी उ हम इ कह रहे थे कि आज हमारा भाई आ रहा है, हम नईहर जाने

Date : _____

Page : (6)

Topic : _____

भैया जी - इ सब तो ठिके हैं बाकी उससे भी जरूरी काम पूगो आ गया है जे सब गांव वालों को करना है।

लैला - उ कवन काम है भैया जी

भैया जी - लैला नही बताया तुमको.

लैला - व का बतावेंगे, हम तो इनको फुटलों आंख न सुझाते हैं

लैला - अब सुन लीजिए भैया जी हरसमे हमरा घर हाथ धो के परल रहती है, जब भी कुछ बात की बात करते हैं तो मुंह किचकाने लगाती है।

भैया जी - इ सब दंगी मजाक छोडो तुम लोग इ हैं कि बी.पुल ओ साहीब चुनाव आयोग से आये हैं।

लैला - इ तो बडा निमन बात है, गांव के सब आदमी को जानना और समझना चाही।

लैला - देखिए कितना निमन बात कह गयी, कभी-कभी इसकी चतुराई पर हमें गवि होता है।
हम सभी सब गांव वालों को बुलाते हैं
(ग्रामीणों को आवाज लगाता है)

अरे रघुआ, पुतवारू, मंगरु, चम्पा भौजी, कलुआ सब इधर हांड के आओ

(गांव वाले का प्रवेश)

रघुआ - क्या बात है भैया हम को कारे बुल्ला

भैया जी - देखो आई वी. गुल. ओ साख चुनाव आयोग से आपके पास आये हैं।

वी. गुल. ओ. आप सत्री से मिलकर खुशी मिली, मेरे पाल आपके लिए जानकारी का पिटारा हैं।

भैया जी - राहेब जी जो कुछ बरतोंगे सब ध्यान से सुनिगागा शेका-टोकी जा करे.

वी. गुल. ओ. इस बार चुनाव होगा वो पिछली बार की तरह इलेक्ट्रॉनिक वोटिंग मशीन द्वारा होगा।

कलुआ - अच्छा तो ये बात है।

वी. गुल. ओ - स्वतंत्र भारत का हर नागरिक जो साल की पहली जनवरी को 18 की उम्र या से ज्यादा का हो उसे लोकसभा या विधानसभा चुनाव में संवैधानिक रूप से वोट डालने का अधिकार होता है।

लैला - भ्रान तक तो हम इ बात नही समझे, अब हम वोट खुंटा ठोक के गिराएंगे.

वी. गुल. ओ - चुनाव आयोग ने फोटो पहचान पत्र की व्यवस्था करवायी है।

लैला - साहब गाँव में टुक फोरो खिचने वाला आया था, व सबकी फोटो निकालकर साहर चला गया।

बी.पुल.ओ. - निश्चित तौर से आप सभी का वोट लिस्ट में नाम होगा अगर ना हो तो फॉर्म-6 भरकर फोटो लगाकर आवेदन हमारे पास दे दो।

ग्रामीण - 2 - ई तो बहुत निमन काम हो रहा है साहब, अब हमें वोट डाल पायेंगे।

बी.पुल.ओ. - ई तो बहुत निमन काम हो रहा है, अब हमें वोट डाल पायेंगे। कृप्य पर जब आप पहला अपता फोटो पहचान पत्र जरूर साथ लेकर जायेंगे। अगर फिली अर्द्ध-बहन के पास पहचान न हो तो वही स्थिति में भारत निर्वाचन आयोग द्वारा निर्धारित अन्य दस्तावेज लेकर वोट देने जा सकते हैं।

चुनाव अधिकारी 2 - अब आपको मनचाहे उम्मीदवार को वोट देकर उसके नाम के सामने वाला बटन दबायें, दबाने के बाद लाल-बत्ती आगुगी जिससे आपको पता चलेगा वोट पड चुका है।

लैला - वाह, तब तो खुशे आसान हैं।

लैला - चुप बइठ बीच में टोका-टोकी ना कर

बी.पुल.ओ. - नहीं उन्हें जटिया मत बोलने दिनी।

लैला - हम बोलेंगे, काहे नहीं बोलेंगे ?

लैला - का नहीं समझी हैं, बोल

लैला - हम इ पुछ रहे थे कि उ मशीनवा से बदन स्वाने पर आवाज न निकले तो का करना चाहिए।

बी.पुल.ओ - कितनी समझदारी की बात पुछ बैठी। वान साफ हैं अगर आवाज न निकले तो वहां जो अधिकारी बैठे रहते हैं उनको इसकी जानकारी देनी चाहिए।

लैला - अब हम समझ गये

ग्रामीण उ - हमारी दादी चल-फिर नहीं सकती क्या हम उसे बुध तक ले जा सकते हैं।

बी.पुल.ओ - जरूर क्यों नहीं ?

लैला - भैया जी ढागो बात और पुछना है।

भैया जी - पुछो जरूर पुछो। इलाक़िदा तो बी.पुल.ओ याहव आये है।

लैला - हमरी चाची आंख से अंधी हैं। उसको कुछ दिखाई नहीं देता है। उ कैसे पोर डालेगी।

बी.एल.ओ - देखीए अब दृष्टीहीन व्यक्तियों के लिए ब्रेललिपी से तैयार डमी बैलेट पेपर द्वारा मतदान करने की सुविधा भी दी गयी है।

बैचा जी - दृष्टीहीन मतदाताओं को पीदासीन अधिकारी द्वारा डमी बैलेट शीट उपलब्ध कराई जायेगी, जो इस शीट को स्पर्श कर डमीद्वारों के क्रमांक नाम व दल को जान सकेगा।

बी.एल.ओ - इसके बाद दृष्टीहीन मतदाता बैलेट युनिट पर लगे न्यूमेरिक स्टीकर पर अंकित क्रमांक को पढ़कर इच्छित डमीद्वार के सामने वाला बल दबाकर मतदान कर सकेंगे।

ग्रामीण - 3 - तब तो बहुत ही आसान हो गया वोट डालना अब कोई धुंध से हम सबको भ्रम नहीं पायेगा और न ही कोई हमारे नाम का वोट डाल पायेगा।

बी.एल.ओ - एक दम ठिक समझा आपने, चुनाव आयोग ने फोटो पहचान पत्र बनवाने हेतु एक अभियान चलाया है, प्रत्येक जिला कलेक्टर कार्यालय व प्रत्येक निर्वाचन राजिरक्षीकरण अधिकारी के कार्यालय पर खास फोटोग्राफी की व्यवस्था की गयी है।

छैला - एगो हमहु बात पूछो राहेब १

चुनाव अधिकारी 2 - क्यों नहीं, जरूर पुछिए

छाँटा - जिस किसी का वोटर लिस्ट में नाम न होगा तो वो का करेगा ? वोटर डालेगा कि नहीं ?

बी.एल.ओ - देखिएगा आई अगर किसी का नाम मतदाता सूची में न होगा तो वैसी स्थिति में अभी से जातकारी लेने के लिये वोटर हेल्पलाइन की व्यवस्था कि गयी है। उससे आप फोन करके पता कर सकते हैं। उनका फोन नंबर है मोबाइल में पी.बी.ई स्पेशल देकर मतदाता फोटो पहचान पत्र सँख्या टाइप कर ..... था ..... पर एस.एम.एस करे।

सैमा जी - एक बात और जान लीजिए आप लोग, जिसका नाम मतदाता सूची में है किन्तु उनके द्वारा फोटो पहचान पत्र नहीं बनवाया गया हो उन सभी मतदाताओं को निःशुल्क नये पहचान पत्र उपलब्ध कराये जा रहे हैं। ऐसे मतदाता अपना दो रंगीन पासपोर्ट साइज फोटो (फार्म-8 में) देकर अथवा अभियान में फोटो पहचान पत्र है खिचवाकर इसका लाभ ले सकते हैं।

बी.एल.ओ - और जिसके पास मतदाता सूची फोटो पहचान पत्र है परंतु कुछ कारणों से उनका फोटो मतदाता सूची में गुर्रात नहीं है ऐसे सभी मतदाताओं से आग्रह है कि वे अभी ही अपना दो रंगीन फोटो

(फार्म - ९ में) वी. गुल. ओ अथवा निर्वाचक निबंधन पदाधिकारी के पास समर्पित करें।

ग्रामीण - 1 - एक बात जरा स्पष्ट कर दें सर। यदि बुध पर जाने में बिलम्ब हो गया हो और वहाँ लम्बी लाइन लगी हो तो क्या मुझे कहींनाई नहीं होगी।

वी. गुल. ओ - बिल्कुल नहीं। मतदान समाप्त होने के निर्धारित समय तक जितने भी मतदाता लाइन में रहेंगे उन्हें मतदान करने दिया जायेगा, चाहे जितनी भी समय लगे।

श्रेया जी - समझ गये न आप लोग कि कुछ बाकी हैं?

ग्रामीण - साहेब, हम सब की आंखें खुल गयीं। अब तक आंख रहते अंधा थे हम सब।

वी. गुल. ओ - नहीं-नहीं ऐसा नहीं है ये सब तो हम लोगों का फर्ज एवं कर्तव्य है। अपने कर्तव्य का निर्वहन हर प्राणी को करना चाहिए। तभी तो अच्छे समाज का निर्माण हो सकेगा।

लैला - समझी रे लैला, वो लो का अब भी नश्वर जायेगी की बुधपर जाके वोट डालेगी।

लैला - हम सब समझ गये, अब हमें टाट के कोना काम नहीं है। सबसे पहले हम अपना कौरो बिंचवाकर

पहचान पत्र बनवायेंगे फिर वोट डालेंगे, चलो जी
बाजार हमरा दुगो रंगीन जोरो खिंचवा दो

हैला - वाह इ इ इ न अकल की बात सचमुच तु अकिल
की बढोही और ज्ञान की गगरी हो, शुभ काम
में देर क्या, चलो बाजार चलो।

(समूह गायन)

जगो जागो जागो जैसा जागो वहीना जागो
जमाना बदल गया है, जमाना बदल गया है
प्रजापति के महापति में अपना हाथ बंटायो
जमाना बदल गया है, जमाना बदल गया है

अब अपने अधिकार को जगो
घोट कि शक्ती को पहचानो
नव निर्माण हमें करना है जीवन सफल बनाओ
जमाना बदल गया है, जमाना बदल गया है

घर-घर दोसा अलख जगामों
मजबूता का पाठ पढाओ
अपने ही हाथों से अब अपनी तकदीर सवारी
जमाना बदल गया है, जमाना बदल गया है

सत्य अहिंसा को अपनाओ
लोक तंत्र का मान बढ़ाओ

Date : _____

Page : 14

Topic : _____

जब रागे हम सभी सबेरा नव इतिहास बनाओ
जमाना बदल गया है , जमाना बदल गया है।

समाप्त

Seam
~~Handwritten signature~~

एक दिन एक महिला ने अपने दो बच्चों को साथ में
एक बस में सवार करने के लिए बस के पास खड़ा किया।

समारोप

इस प्रकल्प के माध्यम से मुझे 'नुक्कड नाटक' या 'पथनाट्य' के बारे में बहुत सारी बातें पता चली। प्रत्यक्ष अध्ययन करके मुझे यह बात मालूम पड़ी कि पथनाट्य या नुक्कड नाटक का उपयोग सामाजिक, राजकीय, आर्थिक और समाज में जो अपराध होते हैं उनपर कड़ा प्रहार करने का काम इस 'नुक्कड नाटक' के माध्यम से लोगों को जल्दी समझ में आता है। नुक्कड नाटक के माध्यम से लोगों का मनोरंजन भी होता है, और समाज परिवर्तन और जागृत होता है।

इस 'नुक्कड नाटक' के लेखन के लिए मुझे 'प्रा. मंगलदास पाटील सर' इन्होंने मार्गदर्शन किया। उन्हीं के सुझाव से मैंने 'वोट' इस विषय पर नुक्कड नाटक चुनाव किया और उसपर आधारीत साधन-सामग्री जमा कर इसे पूरा किया। इस प्रात्याक्षिक के माध्यम से मुझे कई सामाजिक अनुभव मिले। इसी का उपयोग मैं मेरे निजी जीवन में करूंगा।

मे 'प्रा. मंगलदास पाटील सर' इनका आभार व्यक्त करती हूँ। जिन्होंने मुझे इस प्रात्याक्षिक लिखने के लिये प्रोत्साहित किया और इन तमूबो का उपयोग मैं मेरे जीवन में करूंगा। ये प्रात्याक्षिक, उन्होंने मुझे दिया इस लिये मैं उनका शुकुगुजार हूँ। और दिल से धन्यवाद करता हूँ।

कॉलेजचे नांव: चोपडा एज्युकेशन सोसायटी
संचालित, शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय चोपडा

मार्गदर्शक: डॉ. आर व्ही. सोनवणे मॅडम

विद्यार्थ्याचे नाव: विशाल गोपीचंद सुपकारे

रोल नं.: ४८

शैक्षणिक वर्ष: सन: २०२२-२३

विषय:- PE-४ - Health, yoga and physical
Educational

प्रात्याक्षिकाचे नाव-

आरोग्य, योग आणि

शारीरिक शिक्षण

seen
yashwanth

अनुकृ मणिका

सं. क्र.	नाम
1)	प्रणवहारिक - प्रवर्णवर्णा, उद्धरीते
2)	शेषा शरते काय र काला व नैकत्वता
3)	मुक्तशुद्धा शेषात् जिता शेषता ?
4)	साधनान्ते प्रकार व शरणेच्छात् शेषते शेषात् नोत्तमत् ?
5)	प्रणाथम शेषते कथम् ? शेषाधिकान्ते शेषात् शेषते ?
6)	शेषाधिकान्ते शेषात् शेषते - नरकते व शेषते ?
7)	शेषाधिकान्ते शेषात् शेषते शेषात् शेषते शेषते शेषते शेषते शेषते शेषते शेषते
8)	शेषाधिकान्ते

प्रस्तावना

शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो। अर्थात् शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो। अर्थात् शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो। अर्थात् शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो।

शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो। अर्थात् शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो। अर्थात् शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो। अर्थात् शुद्धता का अर्थ है कि जिसमें कोई भी अशुद्धता न हो।

योगाची उद्दीष्टे

- 1) शारीरिक व मानवीक संतुल्य प्राप्त होणे
- 2) भावभक्ति व सामाजिक संतुल्य प्राप्त होणे
- 3) सूक्ष्म चतुर्धरणी संगतीन बनणे
- 4) सुखाभ्यास वास्तविक
- 5) योगामुळे व्यक्तीची कार्यक्षमता वाढवणे
- 6) स्वीर शक्ती स्थापना करून देणे व प्रसन्न करणे
- 7) शरीराच्या योग्य संतुलनासाठी योग आवश्यक करणे
- 8) योगामुळे सम्य, मन, शक्ती याची समतोल प्राप्त होणे

योग कदाची न्भव्य हातोत व हाताने सुखकारी प्रत्यक्षा स्वरुपात ह्या शक्तीने हाते सम्य व प्रत्यक्षतेने स्वतःचे समतोल साधणे शक्तीने शक्तीने शक्तिने हाताने शक्तीने शक्तिते

प्रत्येक योग म्हणते काय? त्याच्या व संकल्पना यांना

योगाची संकल्पना

योग हा शब्द उद्गम संस्कृत भाषेत 'युज' म्हणून आला आहे त्याचा अर्थ 'सोपवणे' असा आहे 'योग' हा शब्द संस्कृत भाषेत 'युज' या संतुलनप्रकारे बनलेला आहे 'योग' शब्दाचा अर्थ 'योग' असा आहे 'योग' हा शब्द संस्कृत भाषेत 'युज' या संतुलनप्रकारे बनलेला आहे 'योग' हा शब्द संस्कृत भाषेत 'युज' या संतुलनप्रकारे बनलेला आहे

योग हा शब्द संस्कृत भाषेत 'युज' म्हणून आला आहे

योग म्हणजे शरीराच्या योग्य संतुलनासाठी योग आवश्यक करणे. योग म्हणजे शरीराच्या योग्य संतुलनासाठी योग आवश्यक करणे.

योगाच्या व्याख्या -

- 1) योगः मनः प्रसमन इवम्
मनान् स्थानातीक निषेधन कालिना उवाच
अतो योगो भोज - योगादीना

Handwritten text at the top of the left page, possibly a name or title.

Handwritten text at the top of the right page, possibly a name or title.

Faint handwritten text at the bottom of the right page, possibly a signature or date.

२) "यदा पंचावगच्छन्ते ज्ञाननि मग्ना सट्।
सुखिनः स विष्णवो तदाः परम साक्षात्।
तदा योगिनो मन्मथो विरजितश्चि।
शरणम्॥
जानेरीस, मत, बुद्धी योगी कविपद शिरी रूपो
जेन सोपनिष्क

३) "सर्वभूतस्य ताता सर्वभूतानी यत्ननि।
इहमे योग सुखात्मा सर्वज्ञ समदर्शक।
अतः श्रुत्वात् सर्वेषु जनेषु स जी सर्व भूतमात्मत भट्टे
अतो योगिनो इहो ज्ञान इधो साक्षात् योग-कामना
सिना

४) "योगो भवति दुःखं स योग कर्मत, वैराग्यम्।
योगश्चो, अतः दुःखानो निवारण वेद्यो सर्व कामे
योगान्धोति विविधे सत्य योगम्

५) "योगाचार्युपासतु सुखी शरणान दिविस शिक जगतो।
योगम् - २ २६॥
योगाचार्य योगाने सुखान् सर्वाने सधन योगान
सपुत्रियोगान् दोषान् ज्ञानस्य प्रवेधं कदापि जनेषु अद्य
हेतोः धर्मो तो इत्येत विनातु सर्वा ही विवेक योगी
भवन्त हेतो

योगाची (अष्टांगे)

१) योग - योगाने ज्ञान, योग, शिक्याने ज्ञान, सर्वज्ञा
ज्ञानम् / योगी ने काले / सपुत्रियुट (योगीना
[सज्जको म्माने] ज्ञानस्य (सर्व, सज्ज) का
योग दिवसाथे निष्कामिक पावन कम्

२) निष्काम - निष्काम म्हणजे ज्ञानासुद्धी योग, शिक्याने योग
अनेक / तप, साधनां व वैराग्य (प्रणिधान) या सप्त
साधनां सातपुद्धी साधनी

३) इष्टाने - शरित्पनी योग साजरीक सादी साधनीक साधनेन
सोकार्थीक दिती साधनी

४) शरणायाम - ज्ञाना व सधनानात् समदर्श निष्काम विवेक

५) श्रवणम् - साक्षात् वैमर्शिक तंत्रातने भग्युद्ध श्रेष्ठ
विद्याय दणे

६) ध्यान - श्रेष्ठपनी शिष्या नाचणे

७) ध्यान - ज्ञान शिष्य दणे

८) साक्षात् - शिष्यातना साधने

प्र-2 युक्तवृत्त मोक्षिक क्रिया कीरणा ?

क्रिया

१) कुम्भक क्रिया   २) रेचक क्रिया   ३) कुम्भक क्रिया

म) भोगत कुम्भक   न) वक्ष्य कुम्भक

१) कुम्भक क्रिया -

इति इति शरीरजघरे स्वाम वेतान् वान्
 प्रकृत्या पोरुते तिका स्वाम वेतान् । लक्षणा साधना
 प्रकृत्या साधना साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या
 प्रकृत्या साधना साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या
 प्रकृत्या साधना साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या
 प्रकृत्या साधना साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या

स्वाम वेतान् प्रकृत्या साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या

२) रेचक क्रिया -

इति इति शरीरजघरे स्वाम वेतान् वान्
 प्रकृत्या साधना साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या

३) कुम्भक क्रिया - ना विहित इति प्रकृत्या साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या

कुम्भक र प्रकर

१) भोगत कुम्भक -

या मध्ये दोन्ही नाकपुत्र्यांनी वसैरिल
 इति नाभिना घेवून ती प्रा व कुम्भक दोन्ही नाकपुत्र्या
 मध्ये वसवून नाभिना घेवून ती प्रा व कुम्भक दोन्ही नाकपुत्र्या
 मध्ये वसवून नाभिना घेवून ती प्रा व कुम्भक दोन्ही नाकपुत्र्या

२) वक्ष्य कुम्भक -

या मध्ये दोन्ही नाकपुत्र्यांनी कुठ केल्या
 मग कुम्भक सेवे तसे हे कुम्भक वसैरिल इति प्रकृत्या
 प्रकृत्या साधना साधना इति स्वाम वेतान् प्रकृत्या

योगासने

- 1) श्वेतकूर्मिकासनम्
2) श्वेतपद्मासनम्
3) श्वेतवज्रपादासनम्
4) श्वेतत्रिकोणासनम्
5) श्वेतपद्मिनी
6) श्वेतपादासनम्

- 7) श्वेतकूर्मिकासनम्
8) श्वेतपद्मासनम्
9) श्वेतवज्रपादासनम्
10) श्वेतत्रिकोणासनम्
11) श्वेतपद्मिनी
12) श्वेतपादासनम्

- 13) श्वेतकूर्मिकासनम्
14) श्वेतपद्मासनम्
15) श्वेतवज्रपादासनम्
16) श्वेतत्रिकोणासनम्
17) श्वेतपद्मिनी
18) श्वेतपादासनम्

- 19) श्वेतकूर्मिकासनम्
20) श्वेतपद्मासनम्
21) श्वेतवज्रपादासनम्
22) श्वेतत्रिकोणासनम्
23) श्वेतपद्मिनी
24) श्वेतपादासनम्

1) द्वाविंशतिभिः नामैः । उक्तं किंश्रुतम् ।

1) श्वेतपादासनम् 2) श्वेतपद्मासनम् 3) श्वेतवज्रपादासनम् 4) श्वेतत्रिकोणासनम् 5) श्वेतपद्मिनी 6) श्वेतपादासनम्

उत्तराध्यायः -

इति श्वेतैः सप्त ही भवन्ति कर्तव्याः शशिपुत्री
स्मिन् प्रसिद्धे व्याख्यातुः किन्तु उत्तराध्यायः वा न्यायतः
पञ्चम्यां वैशिष्ट्ये नान्यथापि चोक्तं भवति वा यथापि
सुखमपि इति श्रुतम् ।

- श्वेतीः 1) श्वेतपादासनम् श्वेतपद्मासनम् श्वेतवज्रपादासनम् इति श्वेतैः
2) श्वेतत्रिकोणासनम् श्वेतपद्मिनी श्वेतपादासनम् इति श्वेतैः
3) श्वेतकूर्मिकासनम् श्वेतपद्मासनम् श्वेतवज्रपादासनम् इति श्वेतैः
4) श्वेतत्रिकोणासनम् श्वेतपद्मिनी श्वेतपादासनम् इति श्वेतैः
5) श्वेतकूर्मिकासनम् श्वेतपद्मासनम् श्वेतवज्रपादासनम् इति श्वेतैः
6) श्वेतत्रिकोणासनम् श्वेतपद्मिनी श्वेतपादासनम् इति श्वेतैः

द्व्याध्यायः कर्तव्यः -

इति श्वेतैः सप्त ही भवन्ति कर्तव्याः शशिपुत्री
स्मिन् प्रसिद्धे व्याख्यातुः किन्तु उत्तराध्यायः वा न्यायतः
पञ्चम्यां वैशिष्ट्ये नान्यथापि चोक्तं भवति वा यथापि
सुखमपि इति श्रुतम् ।

कार्यदे - 1) पुस्तकालय व संस्कृत नकली बनाने
 2) या मासिकालयके नवविधानु विचारना होमे
 3) एत व कर्मविरुद्धे तान विचारने होयुत तजारी
 को
 4) पाप मजबूत करवाना
 5) फल कृती होते

2) सिध्दान्त - कीर खाने दूर या मासिकालयके मात, ध्या,
 मजबूत होयुत, अनुमान कर्तव्य विचारन पंत फलान फलक
 नही

कृती - 1) देवमिती आवा वाम पूरे राकूल बहुत नज्दीक
 गयाने पूरे न्याये
 2) अन्तर्गत प्रतारो जोपलेकी दोही मत पदुत तालीत
 आवा न न्याये
 3) मय व मर मागे लाकथीये
 4) उतना पय सुमध्यात, नदीत तार देवोये
 5) आवा सुध्या पूरे कारकेतान, भावा रे भावन
 वय नदीत दोही मंगले करणे

कार्यदे - 1) पाप कुंजर पाट उधर दिरोये, मजबूतपाने
 मजबूतरी व फलानुपयुक्तान मयत होत
 2) पारमार्थिक व्यापार मात परत मय छी होयुत
 मय होत

3) नीधीध्यान - नीधीध्यान जाला मासिकालय जाला मजबूतान ले
 प्रमत्त होय मही ले कर्तव्या अकारदी छवारी काराये
 जो हे या मासिकालय मजबूतान मयत होत

कृती - 1) मेहुतीत करतान होयुतपरी प्रथम होयुतपरी
 देवमांगरी उधर तय काय मयत
 2) दोही दालची वीर पुक्रेतान सुध्या मारी होयुतपरी
 मय जयानेकार देवाना पुक्रेतान मजबूतपरी मोरे का
 नकोपदा देवा
 3) उधरपाना वाना मय नदीत व मूये मजबूतपरी देवकेले
 मयतान
 4) मरीपाना मय मजबूत तालय कौपयाने संयुक्त कर्तव्य

कार्यदे - 1) मेहुतीत रजतपुवरा मयत होमे, तामुके
 विचारन करी होत
 2) पापक विचारन लय होत
 3) उवा, सुध्या काय मयत, जेदरे होयुतपरी प्रथम मयताने ले
 करी होत
 4) मीध्यात सुधी सुधीय होयुत

4) माध्याम - या माध्याम कर्मिण विधीत मरिषात लय
 देह्य राय उय कर्मन पावयाने जे सुध्या मयताने जाला
 मरीपरी विधि तालयान मयत प्रमत्त होत

कृती - 1) उधरान वीर दोही मय आंध्याया मजबूतपरी
 मयतान व तेलने कर्मव्याया विधि देवा

शिरसाङ्ग

- कुटोनी दाना जोक्याया तर मेहुन कंड कागळा बाणी
 पली राज जोक्यायायी लाया
- ३) रागीसोप्या का रोजावर देवना राज उचला इजाबरी को
 तळुन रागीर बदा दिशेने लाया
- ४) या जकाणाच्या पिकां पिठिल शक्यतेकरा रोझुन न
 देवाता लोकांक खायन चाकू देवा
- ५) उज्यागामेगळ एक विठुकर देवा देवा

२) वैदक विधीविह संसारा -

उपसमान शुभाकर शुक्रासन उपविशोत्थय उपवेशन
 शुरुभय

उपसमान - पदमे मळने वचळ सायना हे मळय काणे
 लया रीतिलय कळालावाका सवळ मळय मेणे मळुन
 मग सायनाका वदवला मळे मळालय

शुक्री - कुपुपुपु, मळिवेर सायु पय तय कळय केमे व
 तय मळाल

- १) मळ उजवा मळ उजवा मळुनय मळिवेर देवात
- २) मळ रेषी मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले
- ३) उजवा मळ उजवा मळ उजवा मळ उजवा मळाले
- ४) पय मळाले मळ तय देवाली

फामदे - तु दना निद्राला मा राखे रेग नवीने गेहु
 नुकाण

३) रागीसोप्या चाणी कनी मेी

३) मळालय - मळ मळाले देवाचे वचळ या सायनाकरे मळाली
 मळाले वता प्रमणे कोकी मळाले मळाले मळाले मळाले

४) मळालय - मळाले कोणी मळाले मळाले मळाले
 मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

शुक्री - कुटोनी मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

कुटोनी मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

फामदे - तु मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

- १) मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले
- २) मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले
- ३) मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले
- ४) मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

उपविशोत्थय - मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

शुक्री - उपसमान मळाले मळाले मळाले मळाले मळाले

पञ्चासन

प्रवृत्तपसन

विपरीत करणी

3) कलमम् -

इसकाम् चतुर्णां रश्मिणां आकर इत्यमपुष्पा
मृशो मोक्षमासायां कले प्रसूतं मन्त्रं "इत्यमपु" इति ज्ञायते

कृती - 1) दोन्नी पद्य सुप्रसन्न न तस्मान्, तस्मात्कारते
अथवा नदीतीर्थे न्यौर कुं वा कोशं कथय

2) नारः पद्य अक्षय्या मणे नैत, ऐक्यापुत्तु सभ्य लिख्य
स्यह शिरः स्वोषे

3) पद्य नक्षत्रेण - नाम्नां म्ने त्वाकेन भा विनीच्य स्थानो
गाम्ना देवैः किंका देहः पर विनीच्य मन्त्रो

4) मनुष्येण जन्मदिनं विरक्तुं देवा उते इ मेकेप ही कृष्य
की

5) मेरुः ऊपर प्रमाणे बुद्ध विनीच्य मन्त्रे

फाये - 1) रशीनां कला कवरीक रेवमोम म्नापुत्तु

2) सप्तभिषायां सुकीर्ण देवे

3) राशीनां वैश्वं निगम्य देवे

4) देव-पारः देव मन्त्रे

5) देव व ऊर्ध्वे कर्म देवे

6) लुप्य क्ली व उगड देवे

7) सप्तभिषायां मन्त्राणां कला देवे

8) अथवा नक्षत्र मन्त्रे

3) मेषमन् -

या इत्यमपु रश्मिणां विमि मेषमन्नाले देव
मयकामे वा इत्यमपु "मेषमन्" इति ज्ञायते

कृती - 1) नारः देव - देव पद्य तुकोकना मोदुं व
उत्तारो मन्त्र देवी पार इत्यमपु वर इत्यमपु

2) पारः मन्त्रे इत्यमपु इत्यमपु देवे इत्यमपु मन्त्रे
वाये

फाये - 1) कार्यक्षमता वारते

2) मन्त्राणां वैश्वं विरः राशीनां मन्त्रो कर्म
करुण प्रेतो

3) मन्त्रो रश्मी कर्म देवे

4) मन्त्रो कर्म करुणया उपपुत्तु

4) मन्त्रमूलायम् -

या इत्यमपु इत्यमपु पोगर्जित मन्त्रो पुत्तु
देवो मन्त्रो वारते नाव वरमन्त्रमन्त्रो मन्त्रे

कृती - 1) दोन्नी पद्य सुप्रसन्न देव

2) देवना सुप्रसन्न इत्यमपु वाया रश्मी मन्त्रे देवे
इत्यमपु मन्त्रे सुप्रसन्न देवो

3) देव व देवो इत्यमपु मन्त्रे वर इत्यमपु व सुप्रसन्न इत्यमपु
वाया सुप्रसन्न देवो देवो

4) सुप्रसन्न इत्यमपु मन्त्रे रश्मी मन्त्रे देवे इत्यमपु सुप्रसन्न
सुप्रसन्न देवो देवो

5) मन्त्र विनीच्य विनीच्य देवो

लोकेशन

प्रवणमुक्तस्य

कार्य - 1) बेरावे व स्नायुंमै री इन्कट मोरान
 2) पोटातील शक्ती व इतर अवयवांम्य जिन मने
 3) चून मरती सुखाणे, मोठी पोटातील सुखु, कोर तिखाणे
 4) परिसरामधील लोकांमध्ये रचनाकिसका करते

ब) विपरीत शायत स्थितीतील आसवे

1) सुसंगमन - जकायें जोगा दोषी ठान मरिगातमन, कपड उमंगीवर टेकरा, पाय सुसंगमनी पावणी वीरे मणे. तखतको

कृती - 1) राग पूरे खेपान लळा भाणी तमने छगतिवठ जमिगीवर देवा

2) हातावर उच, रडून पोटापासून कोरे साया परीय वक द्या एक येजि मने ज्य ला नीतावर धाकसाळी च्या

3) पोटापासून कातकाय काम मिर देवा, रडु-रडु मरिगी ज्यारी शेषा, कायज जमिगीवर टेकरा

कार्य - 1) पोटाच्या मनापूर्विक तमा कमी मोती
 2) मरिगीवर मोरान, रकीर, पतिगमन करतान
 3) मरिगीया करी कायणीक देतो

2) मरुतपातान - 1) पोटावर सोपून करतकामे कापून म्हे सुतगाजरायें अर हे भाज्य मार

कृती - 1) मरिगीवर पोटावर होवारे, पाय कुळगणे, काय मरिगीवर उचरी मरिगीवर देवा

2) सुखी जमिगीवर रकमेली व विडी कापून मेडून उमडुने धरवा मरुतपातान पाय देडून पाय वर उमंगीवर कोण येक या विपरीत मडून पाय उमंगीवर ज्यारी कायणे

कार्य - 1) सुसंगमनी क्येधता पाये लडात व मोरी भाणी तार कायिगेन होतान, मरिगीवर पाणी तार लळा कमी मोरान
 2) पोटाच्या मरिगीवर रमाका दूर रोने

3) सुसंगमन - कृती - 1) रागात पोडे अर देडून पोटापासु मोग मरिगीवर मरिगीवर सोपा रात मरिगीवरान मडु ज्य

4) सुसंगमन ताम इठी कलान कालने मरे प्रक्या
 5) काय मने जमिगीवरान मरिगीवर उचला कमी पाय वर मरिगीवरान इकल

४) प्राणायाम करने काय? प्राणायामों के प्रकार प पाठ्ये

प्राणायाम

आत्मोच्छ्वासोत्सर्गसंयोजनानां गतीन् प्राणायामिकी इत्यत्र
ब्रह्म सिरीष्ट फलस्वप्न उद्वेगानि कथं कृते स्थिति
"प्राणायाम" शेष

व्यक्तिक प्राणायाम दो मण्ड प्ररक्षण न मयाम
करा तया शक्त्य प्रिय
प्र - स्वर्ण
अन - श्वासेच्छ्वास्य कथो
मयाम - लोकविशे, वाताविशे, गति निगंतिन फलो

गर्भो पतञ्जली :-

सकथा प्राणायामन फलीक विना नो
सुराण प्राणायामो व्यक्त्य गति कते
तामर्जितवियमि योगगतिविद्ये - प्राणायाम
आत्म्या वायुप्रभवा वेगाने प्राण कथो कति करण मेधु
कथो प्राण कथो वायु कथो प्राणायाम कथो गति कथो
प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष
प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष
प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष
प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष प्राणायाम शेष

कथो प्राणायामे वि एक श्वासेने निपेया, निवन्
कथो प्राणायामे तेष मते

- प्राणायामे :- १) निवन्त प्राणायाम कथोने उपरोक्तक्य कथो
कथो प्राणायामे
- १) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - २) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ३) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ४) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ५) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ६) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ७) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ८) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो

स्वकद्वारी :-

१) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो

II स्वकद्वारी :-

- गर्भ विद्योने वेत कथोने गति कथोने
कथो प्राणायामे तेष मते
- १) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - २) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ३) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ४) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ५) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ६) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ७) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो
  - ८) श्वासेच्छ्वासे सुधार कथो

आसतमे आरोग्यावर योग्य परिणाम

१) आसतमे होवामे आसत करी जागे मजकूर साठी अवधिक
सोप, कुंठर, रूपा, रंगत, रंग, रंगवे, आरोग्य विकले

२) वेदा आसत करी निगी सुखा लायेडी मारीक, तडे
सु मजकूर, लेगी रोजीक निगी कागा निगीत परा
आसत करवमे आतविक व रागीक, आरोग्य विकले

३) निगीत आसत केवामे रागी तजविल व इती वज ओगे

४) निगीत केवामे इती निगीत आसत करी आरोग्य
व रागीक निगी कुंठर रंगत

५) आसत केवामे वेताके प्रजा व आगी आसा
निगी आसत वेता केवे

६) वेताके आसत केवामे आसत करी आरोग्य वेताके
केवे आसात

७) आसत केवामे आसत वेता केवे

८) आसत केवामे आसत वेता केवे, आसत आसत
वेताके आसात वेताके आसात वेता

— आसा प्रकार आरोग्यावर परिणाम कोतव

२) आसत करी प्राणायाम-

आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

फुती- १) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

२) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

३) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

४) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

५) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

६) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

७) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

८) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

९) आसत करी आसत करी आसत करी आसत करी

कपालभाती प्रणायाम

सनुकोम विजोम

सुतरी प्रणायाम

4) मनुलोम विक्रोम -

मनुलोम - विक्रोम मनुदे रवणुन मर्ग
उ मर्ग सुख्द "होते" हे. प्रवापन मर्ग मनुकुपुने

कृती - 1) उजव्या वसते दफून उजव्या मनुकुपुने मर्ग देवून
मंद का उजव्या मनुकुपुनेन वसत ह्या 1:2 वाग मर्ग
नेपुन वग

2) मर्ग मर्ग मर्ग वर वर वर वर वर वर वर वर
मनुकुपुने मंद किल्ल ह्या 1:2 ह्या मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग

कापडे - 1) वर वर वर वर वर वर वर वर वर
2) मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग

5) मामी प्रवापन -

मामी मर्ग, मर्ग "मामी" मर्ग मर्ग
मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग

कृती - 1) मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग
मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग

2) मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग
मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग

कापडे - मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग
मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग मर्ग

6) मणीकुली प्रवापन -

कृती - 1) मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी
मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

2) मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी
मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

कापडे - मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

7) उजव्या प्रवापन -

कृती - 1) उजव्या मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी
मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

कापडे - मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

8) मित्कारी प्रवापन -

कृती - 1) मित्कारी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी
मित्कारी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

कापडे - मित्कारी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

2) मित्कारी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी मणी

मथुरा प्रणाम

मिठ्ठानी प्रणाम

शिवली प्रणाम

Date: _____

Page: (35)

Topic: _____

समास

योगा केल्याने विद्यार्थी मध्ये तणावाचे वातावरण राहणार नाही. विद्यार्थी नेहमी हसत खेळत अभ्यास करतील आणि मन ताने-तवाने राहिल्याने त्यांना अभ्यासाने मन लागेल. त्याची कामे व अभ्यास करण्याची क्षमता वाढेल. त्याची कधी वाढेल. विद्यार्थ्यांची तब्येत सुद्धा राहिल त्यांना कुठल्याही आरोग्या विषयक समस्यांना तोंड द्यावे लागणार नाही. आणि त्यांचे भविष्य उज्वळ होईल.

योगा, प्राणायाम केल्याने मन व शरीर आरोग्यसंपन्न राहिल योगाचा अभ्यास केल्याने ध्यान केल्याने मनाला मिळणारी शांती व संपन्नता अमूर्त्य आहे.

ध्यानामुळे स्मरणशक्ती पुढागृता आणि समज घेण्याची क्षमता वाढते आणि हे जिवनात प्रत्येक व्यक्तीची क्षमता वाढते. शिक्षकांचे व विद्यार्थी मन निरोगी राहणे गरजेचे आहे. त्यामुळेच भविष्यात हळुगरी पिढी सुद्धा व निरोगी आपल्याला दिसून येईल. म्हणून योगाचा अभ्यास करणे हे अत्यंत आवश्यक असलेला आपल्याला दिसून आले. अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम याचा सहभाग अत्यंत महत्त्वाचा दिसून येतो.

निरोगी आयुष्य जगण्यासाठी 'योग'

व योगाचा अभ्यास अत्यंत दिसून येतो.....

कुॉलेजचे नाव - चोपडा एज्युकेशन
सोसायटी संचालित शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय,
-चोपडा.

नाव - सुजाता पंडित कोळी.

रोल नं - 17 (Seventeen)

वर्ष - 2022 - 2023

विषय - Reading & Reflecting Skill
(EPC-3)

मार्गदर्शक - प्रा. एम. पी. पाटील सर

गुरुदेव रवींद्रनाथ टागोर
(शैक्षणिक कार्य)

BRILLIANT

साम्प्रदायिकता खराबी अनुभव जीवशास्त्री नारायण जी...
 मोहित जीवशास्त्र पर विचार केवल है। अधिक विशेषता
 जो किशोर युवाओं की समझने की है।

क्या-क्या चीजें चाहिए और क्यों चाहिए...
 किशोर युवाओं की समझने की है।

क्या-क्या चीजें चाहिए और क्यों चाहिए...
 किशोर युवाओं की समझने की है।

जीवशास्त्र

यह अनुभव जोशास्त्री विचार का...
 किशोर युवाओं की समझने की है।

क्या-क्या चीजें चाहिए और क्यों चाहिए...
 किशोर युवाओं की समझने की है।

क्या-क्या चीजें चाहिए और क्यों चाहिए...
 किशोर युवाओं की समझने की है।

जीवशास्त्र

यह अनुभव जोशास्त्री विचार का...
 किशोर युवाओं की समझने की है।

"He is there where the tiller is tilling the..."

विद्येचाचे स्वरूपे -

1. आरंभिक शिक्षण -

"Education is not to be had in a library book" सावर
अभिजातींचा पूर्व शिक्षण देता असून मुलांना नैतिकदृष्ट्या
सिद्धित करणे हे शिक्षणाचे पहिले उद्देश्य मानले.
त्यासाठी मुलांना नैतिक वृत्तांतद्वारा मुलांना संयम, कर्तव्य,
अहंताचे असे अनेक गुणधर्म, शिष्टता, त्यागाचा मूर्त काढणे,
साक्षात्कार करणे, अन्वेषी पध्दती-पुढे सुलभता, असाही पूर्वी
व्यवस्था देता असत. त्यातून ते असे ज्ञान प्राप्त करतात.
मुलांची आनंदीयता, संयम, संयत्ता, निरंतरता, ज्ञानीता, सामंजस्य

2. माध्यमिक शिक्षण -

मुलांना ज्ञान, कौशल्य, उद्योगिता असे वर देण्यासाठी
सुलभता पाहिले शिक्षण नैतिकता, दयाकारणत, निष्ठा, कुशल
जाणवण्यात सुलभता असेच मानले. शिक्षणाने निष्ठा,
नैतिकताची उच्चपुस्तिका शिक्षण देणे, अंतर्गत देणा
जाणी देणे.

3. उच्च शिक्षण -

दुर्लभ वस्तू असे उच्चशिक्षण मानले. पहिले
उच्चशिक्षणात नैतिकता, कुशलता, अंतर्गत देणे असे
उद्देश्य ठरवून घ्यावे. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे
साक्षात्कार देणे. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे.
पहिले, कुशलता, निष्ठा, अंतर्गत देणे असे उच्चशिक्षण
देणे. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे असे
उच्चशिक्षण देणे.

4. उच्च शिक्षण -

उच्चशिक्षण म्हणजे असे उच्चशिक्षण मानले.
त्यासाठी शिक्षणाचे सुलभता, निष्ठा, अंतर्गत देणे
अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे असे
उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे.

5. उच्च शिक्षण -

उच्चशिक्षणाच्या दृष्टीने शिक्षणाने असे उच्चशिक्षण
मानले. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे
असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे.

6. उच्च शिक्षण -

उच्चशिक्षणाच्या दृष्टीने शिक्षणाने असे उच्चशिक्षण
मानले. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे
असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे.

7. उच्च शिक्षण -

उच्चशिक्षणाच्या दृष्टीने शिक्षणाने असे उच्चशिक्षण
मानले. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे
असे उच्चशिक्षण देणे. अशाप्रकारे असे उच्चशिक्षण देणे.

० सामंजस्यम् -

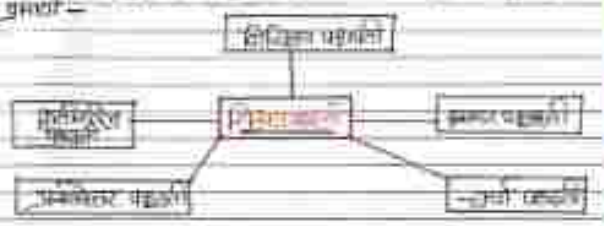
सौहार्दं सद्गुणं च अस्मान् आशिष्युषी विधिभिः
 आर्जुनसौम्यं कथयति तेषां आश्लेषिकं, मन्थनिकं, शैतिकं,
 आह्वयनिकं तथा चर्चं शंकांश्च विना कथयन्त्या अस्मान् वेदतः
 अथा आश्विनसुतस्योऽपि वा शंकां देवी आश्विनसुतः
 हृदि च शंकांश्च अस्मान् एतां कथयति शिवस्य
 सत्यस्य अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति

आश्विनसुतः

आश्विनसुतः	शंकाः	अश्लेषाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः
शंकाः	शंकाः	शंकाः

० शिक्षणपद्धती -

शुद्धता अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 आश्विनसुतः अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति

॥ शिक्षण कथनी -

शुद्धता अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 आश्विनसुतः अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति

॥ शैक्षणिक पद्धती -

शुद्धता अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 आश्विनसुतः अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति

॥ शैक्षणिक पद्धती -

शुद्धता अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 आश्विनसुतः अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति
 अथा अस्मान् अस्मान् आश्लेषांश्च कथयति कथयति

NAME: _____

STD: _____

DIV: _____

DATE: _____

PAGE: _____

बालके नाम :-

श्री. शारदा
महाविद्यालय

विषय :- बालके व्यवस्थापन

मातृशिक्षक शिक्षक :- प्रा. डॉ. रजनी सोनवने

रोल नं. :- 4

शैक्षणिक वर्ष :- 2021-2022

विद्यार्थी नाम :- प्रतिभा चंपालाल
बारला

EPC-4 School
Management

मुख्याचार्यक
प्रथम विद्या मंदिर,
बोमडा

अ. क्र.	अनुक्रमिका	पेज नंबर
1	प्रस्ताविते	
2	बाळेंपण क्लबसत ✓	
3	बाळेंपण व्यास ✓	
4	प्रयोगशाळा ✓	
5	रिप्लेसमेंट वेतनांक ✓	
6	संस्थाकडून व निवृत्तीकडून सांडलेला	
7	भौतिक सुविधा <ul style="list-style-type: none"> 1. बाळेंपण मंडळ 2. कार्यशाळासाठी 3. सुचना केंद्र 4. प्रशासकीय 5. जलसंधारण 6. पाणीट 	
8	संस्थाकडून निवृत्तीकडून	

उद्दिष्टे

"ज्ञान विद्या मंदिर" ही जगातील पहिली शाळा आहे जिथे प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत जगातील सर्व शाळांना घेऊन आणून दिली आहे. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो.

या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो.

या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो.

या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो. या शाळेत प्रत्येक बालकाला स्वतःचा मार्ग वाटून देण्याचा प्रयत्न केला जातो.

चोपडा एज्युकेशन सोसायटी संचलित,
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय चोपडा, जि. जळगाव
प्रात्यक्षिकाचे नाव - Prepare a term paper on
various components of guidance and
counseling

विषय :- PE - 5 मार्गदर्शन आणि समुपदेशन

शैक्षणिक वर्ष - 2023 - 2024

वर्ग - B.Ed. द्वितीय वर्ष

रोल नंबर - 33

मार्गदर्शक - प्रा.एन.डी.वाल्हे सर

विद्यार्थ्याचे नाव - पाटील नितिन नवल

TOPIC

Date: / /

Page No: - 1

अर्थनिर्देश

मार्गदर्शन आणि समुपदेशन या विषयाचे प्रात्यक्षिक तयार करव्यासाठी मार्गदर्शनाचे अर्थ आणि समुपदेशक अर्थ विचारात घ्याव्याचे होते. त्यासाठी आगच्या शिक्षण खात्या महाविद्यालयात प्राचार्य आदर्शनीय

यांनी सकार्य केले. यासाठी मी त्यांचा आभारी आहे. त्याचबरोबर मार्गदर्शन आणि समुपदेशक या विषयाचे अध्यापन करताना आदर्शनीय सोनवणे मॅडम यांनी प्रात्यक्षिक विचारात घ्याव्याच्या मुल्यांचे वेळोवेळी मार्गदर्शन केले तसेच प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करव्यासाठी देखील संदर्भ पुस्तकांची ताव सुचविली त्याबद्दल मी त्यांचे हि आभार मानतो.

अंधालयाचे अंधपाल श्री. पटेल सर यांनी हि मार्गदर्शन आणि समुपदेशन या विषयाचे प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करव्यासाठी

① औद्योगिक व व्यावसायिक मार्गदर्शन व समुपदेशन

- डॉ. अरविंद पुनायते

② औद्योगिक मार्गदर्शन आणि समुपदेशन - आशी सबडे

ही दोन पुस्तके आल्लक्ष कुडून दिनी.

त्याबद्दल मी त्यांचेही आभार मानतो.

प्रात्यक्षिक पूर्ण करव्यासाठी गळा इतर प्राध्यापक व प्राध्यापिका, सहकाऱ्यांची यांचेही मोलाचे सकार्य मिळाले. त्याबद्दल मी सर्वांचे आभार मानतो.

धन्यवाद !

Diamond

TOPIC

Date: / /

Page No: - 2

मार्गदर्शनाची संकल्पना :-

मार्गदर्शन म्हणजे मार्ग / दिशा दाखवणे किंवा साध्य करणे होय.

“ राखात्या व्यक्तीच्या जीवनात समस्या निर्माण झाली की तिचे निराकरण करण्यासाठी होणारी सर्वांगीन मदत म्हणजे मार्गदर्शन होय.”

इय स्ट्रॅग :-

“ स्वताची व समाजाची उन्नती साधण्यासाठी स्वः प्रयत्नांने सुप्त गुणांसोबत होणारी प्रक्रिया म्हणजे मार्गदर्शन होय.”

थेवर जे. एम :-

“ व्यक्तिश स्वतःचे मार्गदर्शन स्वतःचे करण्यासाठी समर्थ करणारे प्रक्रिया म्हणजे मार्गदर्शन होय.”

Diamond

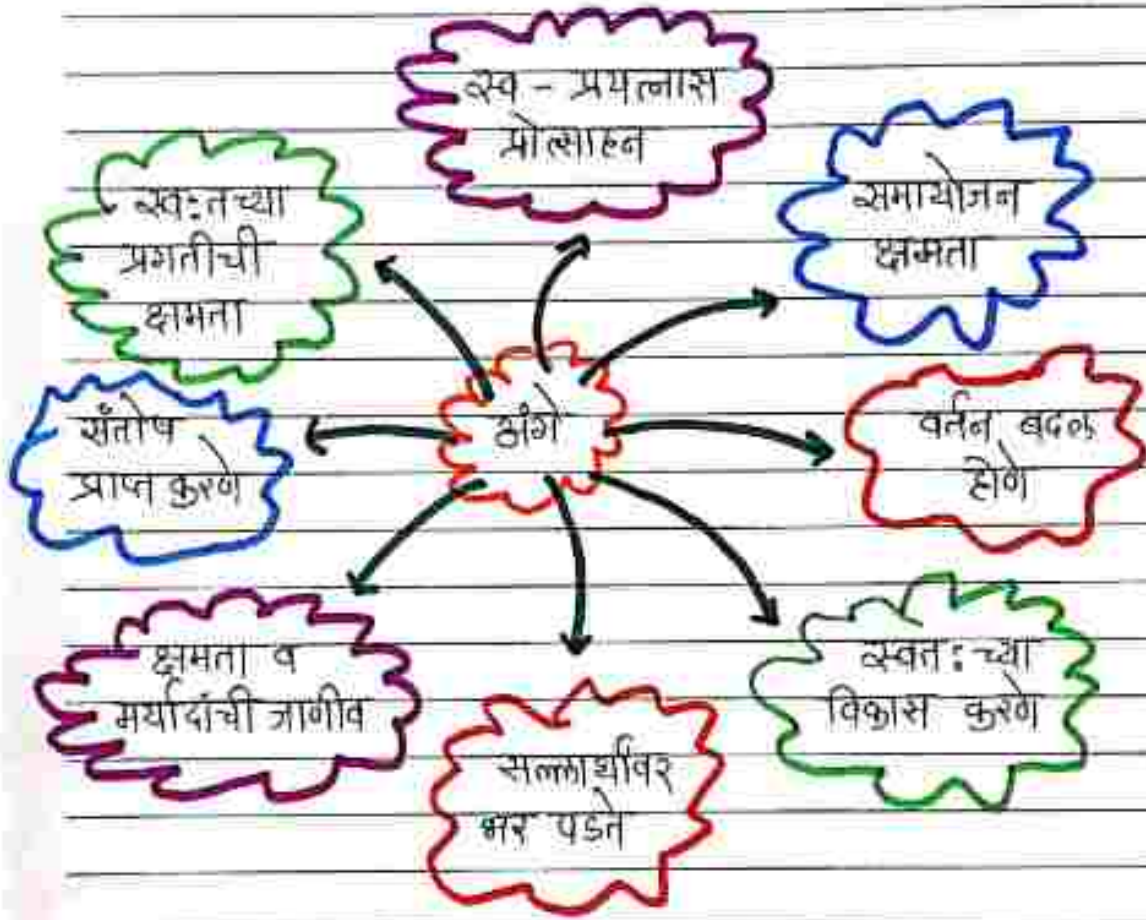
TOPIC

Date: / /

Page No: - 3

मार्गदर्शनाची विविध अंगे

Diamond

मार्गदर्शनाची विविध अंगे :-

① स्वतःच्या प्रगतीची क्षमता :-

व्यक्ती आपले बरे वाईट कुशात झाले. याची जाणिव घेवित कार्य करत असते. त्यामुळे अशा व्यक्तिस स्वतःची प्रगती स्वतः करणे, स्वताःचें मार्ग मिळव्याची व्यक्तिस क्षमता निर्माण कुरव्यान मार्गदर्शकाची मदत होय असते.

② समायोजनाची क्षमता :-

व्यक्तीमध्ये इतरांशी जवळीक साधव्याची हालोटी असते. असणे गरजेचे असते. परिस्थितीशी जुळवुन घेव्याची क्षमता असली पाहिजे. त्यामुळे व्यक्तिस स्वतःशी, इतरांशी व माल्या, परिस्थितीमुळे समायोजन कुरव्याची क्षमता मार्गदर्शाने निर्माण कुरता येते.

③ वर्तन बदल होणे :-

व्यक्तिला पदोपदी मार्गदर्शनाची गरज असते, वर्तन बदल घडवुन साणव्यासाठी मार्गदर्शनाची गरज असते.

TOPIC

Date: / /

Page No.: - 5

४ स्वतःचा विकास करणे :-

व्यक्ती आपल्यामध्ये विकास बडव्याचा दृष्टीने परिवर्तन करत असतो. स्वतःचा विकास करव्यात मार्गदर्शन उपयोगी पडते.

५ सल्लाध्याविर भर पडणे :-

सल्लाध्याविर काम सल्ला घेणे असते. तो आपल्या समस्या मार्गदर्शकासमोर मांडण्याच्या प्रयत्न करतो. त्यामुळे मार्गदर्शनाचा भार सल्लाध्याविर पडतो.

६ क्षमता व मर्यादांची जाणीव :-

बाबिल्ला त्याची क्षमता लक्षात घेवून कार्य करणे योग्य ठरणे. त्याच्या क्षमतेमुळे त्याला काही मर्यादा पडतात.

७ संतोष प्राप्त करणे :-

कोणताही व्यवसाय करित असतांना व्यक्ती त्यात समाधानी असणे महत्वाचे असते. यासाठी संतोष प्राप्त व्हावा म्हणून मार्गदर्शन असते.

Diamond

TOPIC

Date: / /

Page No: - 6

① स्वप्रयत्नास प्रोत्साहन देणे :-

व्याप्ति आपले कार्य करित असतांना तीला प्रोत्साहनाची आवश्यकता असते. मग उल्लेख देण्यासाठी मार्गदर्शन मदत करते.

मार्गदर्शनाचे धटक :-

- ① बौद्धिक
- ② व्यवसाय
- ③ व्यक्तिगत
- ④ सामाजिक
- ⑤ शारीरिक
- ⑥ फुरसतीचा वेळेसंबंधी

बौद्धिक धटक :-

लेस्टरच्या मते " व्यक्तीच्या बौद्धिक विकासात वाढ होण्यासाठी जाणीवपूर्वक केलेले प्रयत्न म्हणजे बौद्धिक मार्गदर्शन होय.

उद्दिष्ट्ये :-

- ① शिक्षण घेणाऱ्या क्षेत्राची बालकात पर्याप्त माहिती कळवणे.
- ② विविध क्षेत्रांपा अनुभव घेण्याची बालकास संधी देऊन क्षेत्र ठरविण्यात मदत करणे.

Diamond

TOPIC

Date: / /

Page No: - ५

७) शावी शलषणाची आक्यता व शाज कलारात धेडून शाशी भाशनी शलषवलष्यास मतत कुरणे.

८) ज्या कलवलष संसधेन कलष्यार्थाची शलषष्यास शलष्या शसेल त्यांची भाशनी उपलब्ध कुरष्यात मतत कुरते.

व्यवसाय मार्गदर्शन :-

१) डॉ. डोनाल्ड सुपर :-

जी मक्रिया आकलनच्या कलषास आकलमता आणल त्यांचे परलषुर्ण कलषण शवलषारष्यात त्यांच्या आर्यानीक, श्रुमलषका व शक्यता वासलवाच्या परलषुर्णशीवर समाधानाने स्वतः कुरष्यास आणल समानाने कायदा कुरष्यात कयनवडध शसते.

२) डॉ. सुपर :-

व्यवसाय मार्गदर्शन ही तलषणांशी शावी आशुब्ध समाधानाने नगष्यासाठी कलषेली आक मोठी शलषणीच शसते.

Diamond

TOPIC

Date: / /

Page No.: - 8

उद्दिष्ट्ये :-

① व्यवसाय निवडल्यात पुर्वतयारी प्रवेश व त्यात प्रगती कुरव्यास मदत कुरणे.

② कामगार समन्वयासाठी इतर व्याख्यातील कर्मचारी व त्यांचा सामजिक संबंध गांधी जाणिव कुडण देणे.

③ सांस्कृतिक शिक्षण आणि व्यावसायिक शिक्षण यांना शिक्षण संस्थेत सुसंवादिलेपणे चालवव्यास प्रोत्साहन दिले.

व्यक्तीगत मार्गदर्शन :-

व्यक्तिगत मार्गदर्शनात विशेषता स्वतःशी इतरांशी व परिस्थिती समायोजन कुसे कुरावे व यासाठी या संबंधी मार्गदर्शन किले जाते.

उद्दिष्ट्ये :-

① विवेकाचे व समजुतदारपणे व्यक्तीचा जिवनाच्या विविध व्यावस्थित व्यवसर कुरव्यास मदत कुरणे.

Diamond

TOPIC

Date: / /

Page No.:- 9

- ② विविध समस्यांच्या बाबतीत व्याक्तिगत जीवनाच्या संदर्भात निर्णय क्षमता.
- ③ व्याक्तीचे मानसिक व भावनीक संतुलन कायम ठेवण्यास मदत करणे.
- ④ व्याक्तीच्या क्षमतांचा व योग्यतेचा उपयोग करव्यास साध्य करणे.
- ⑤ आत्मविश्वासाने कार्य करणे
- ⑥ साध्यविषयी बेहमी सतर्क करणे
- ⑦ स्वतंत्रपणे निर्णय घेणे, क्षमतांचा विकास करणे.
- ⑧ समयोजन क्षमता व्यक्तीमध्ये विकसित करव्यास मदत करणे.

Diamond

TOPIC

Date: / /

Page No.: - 10

सामाजिक मार्गदर्शन

सामाजिक मार्गदर्शनाच्या सामाजिक जीवनातील समायोजनाच्या समस्या सोडवण्यासाठी मदत मिळी जाते. जेणेकरून एक समाधानी व्यक्ती एक चांगला नागरिक म्हणून त्याचा विकास व्हावा. सामाजिक मार्गदर्शनात समाज समस्यांची माहिती देवून सामाजिक जाणीव निर्माण करणे.

उद्दिष्ट्ये :-

- 1) विविध प्रकारचे ज्ञान व कौशल्ये अवगत करून वैयक्तिक विकासाबरोबर सामाजिक विकास साधण्यात मदत करणे.
- 2) सुजाण नागरिकत्वाची जावना विकसित करणे.
- 3) समाजातील व परिवारातील समस्याबरोबर योग्य संबंध ठिकवून ठेवण्याचा क्षमतांचा विकास करणे.
- 4) खास्तीकरणाच्या प्रचंड वाढीमुळे निर्माण होणारे सामाजिक प्रश्न सोडवण्यासाठी सहाय्य करणे.

TOPIC

Date: / /

Page No: - //

धार्मिक मार्गदर्शन

पुर्वी नैतिक शिक्षण देण्याची जबाबदारी धार्मिक संस्था सांगतात असत. आधुनिक जगात धार्मिक संस्थांचा समाजावरील व व्यक्तीवरील प्रभाव कमी झाला आहे. धार्मिक संस्थांचा ठिकाणी नैतिक शिक्षणासाठी जबाबदारी होणारी दुसरी संस्थाही नाही. या परिस्थितीमुळे आजचा युवक गोंधळलेला आहे. प्रत्येकाचा जीवनात श्रौतिक सुख व पैसा यांना ठवास्तव महत्व प्राप्त झाले आहे. त्यामुळे समाजाचा निमित्तेचाली नसत लेवु लागला. जीवनात - विद्याला स्वल्प प्राप्त केले आहे. अशा प्रसंगी कुसे वागावे हे युवकांना कुठेनासे झाले आहे.

फुरसतीच्या वेळेसंबंधी मार्गदर्शन :-

प्रत्येक विद्यार्थ्यांना अभ्यास व इतर बाबी पूर्ण केल्यानंतर थोडतरी वेळ उपलब्ध असतो. या फुरसतीच्या वेळेचा सदुपयोग केल्यास व्यक्ति विकासाला मदत होते. स्वतःची आवड काय आहे, याचा शोध लागत मन प्रसन्न होते वंगीत, प्रसंगी आवडी सामुण्यातील व्यवसायाचे नकद शिक्षण मिळणे फुरसती वेळ कुसा लावावा यासाठी मार्गदर्शनाची गरज असते.

Diamond

समुपदेशन अंकल्पना :-

उत्पत्ति :-

समुपदेश ही एक मुक्त एकमेकांबरोबर चालणारी व्यास समस्या आहेत. कधी कधी समस्या निराकरी भावेच्छी परिस्थिती त्यागून वावस्थापन मदीने विद्यार्थी स्वताःच्या एक वा कनेक समस्यावर लक्ष केंद्रित करते व त्या समस्या सोडविण्यास प्रारंभ करते.

उदाहरण :-

स्वतःचे व्यक्तिमत्व व गुणातील व्ययोग प्रगतीतील अडथळे दुर करण्यासाठी कसा करता येईल.

समुपदेशनाचे घटक :-

समुपदेशनाचे घटक

① स्वताची समस्या शोधणे :-

समुपदेशनात व्यक्तीला अनेक समस्या उद्भवतात त्या कुशी वरक तर कुशी नटील असतात. अशावेळी त्या व्यक्तीने स्वतःच्या समस्यांचे निराकरण स्वतः कुरव्याची क्षमता निर्माण कुरवे गरजेचे असते.

② समुपदेशनात एकवाक्यता असणे :-

समुपदेशक जाणकार व समस्यांचे पुरेपुर ज्ञानी असावेत, मतभिन्नता नसावी, परस्परत एक वाक्यता असावी.

③ दोन व्यक्तीत घडणारी क्रिया :-

एक व्यक्ती पूर्णपणे ज्ञानी अनुभवी व जाणकार असावी. समुपदेशनाची क्रिया ही दोन व्यक्तीत घडत असते.

④ प्रशिक्षित व्यक्ती असणे :-

समुपदेशन करणारी व्यक्ती प्रशिक्षित असेल तसेच ती समस्या योग्य प्रकारे समजू शकते आणि अशाच व्यक्तीला समुपदेशनाची जबाबदारी दिली जाते.

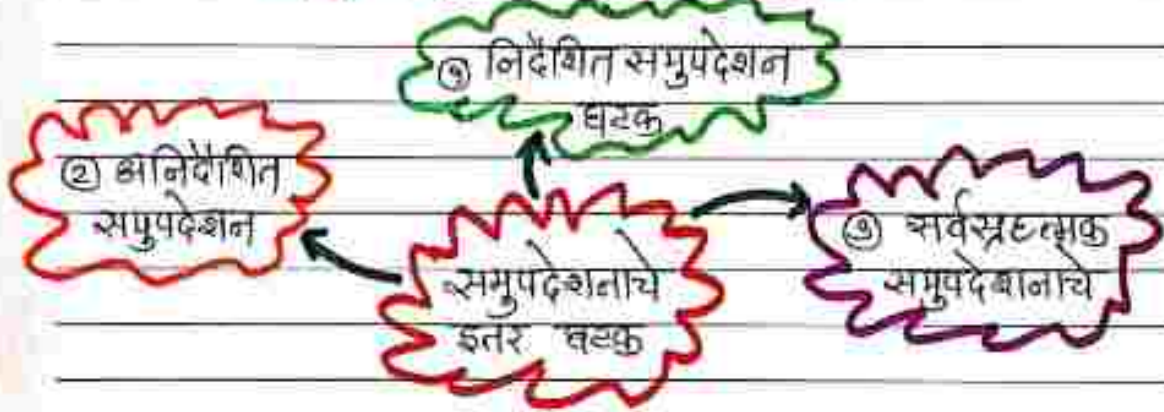
TOPIC

Date: / /

Page No.: - 14

① दोन व्यक्तींच्या सहभागातील प्रक्रिया :-
समुपदेशन एक समुपदेशन व्यक्ती व दुसरी व्यक्ती समस्यांमस्त असते, एक अनुभवी असल्याने त्यांच्यामध्ये विश्वासाने संबंध करणे गरजेचे असते कारण त्या व्यक्ती एकमेकांना सहभागात सहण्यात प्रयत्न करतात.

∴ समुपदेशनाचे इतर घटक :-

① निर्देशित समुपदेशन :-
निर्देशित समुपदेशन जनक मिनी-सोदा विद्यापिठाचे किल्यमसुन हे होत समुपदेशकास विशेष महत्व देण्यात येते. त्यामुळे सल्लाग्यांचे स्थान गौण असते.

Diamond

या प्रकारच्या समुपदेशनात प्रमुख जतावदागी प्रशिक्षित समुपदेशकाची साहाय्ये, तो सल्लागारी सल्ला देण्यापुढी मंत्रीपुर्व जवळीक साहाय्याचा प्रयत्न करतो. द्वारारितीने समुपदेशनात समुपदेशकाची भूमिका क्रियाशील असते. सल्लागार्यांना त्यांच्या आवना क्षमता कुठल्याची परवानगी देत नाही. म्हणून सल्लागारी उदासिनकडे आपली भूमिका मांडण्याचा प्रयत्न करतो. समुपदेशक त्यांच्याशी विचार विनिमय करून अवगत करून घेतात.

③ अनिर्देशित समुपदेशन :-

अनिर्देशित समुपदेशन प्रमुख अनक कर्म आर. रोजर्स हे खेत यास सुक्त सामग्री मुक्त असून तोच समस्या मांडून सुरुवात करतो. समुपदेशन केवळ रोव्याचे काम ब्रह्म काम करून खोवटी स्वच्छीकरण देतो त्यामुळे सल्लागारी पर्याप्त निर्णय घेण्यास तयार होतो.

④ सर्व संग्रहात्मक समुपदेशन :-

समुपदेशन दोन्ही प्रक्रियेत परिपूर्ण आसावेत पाहिजेत. त्यामुळे आसा समुपदेशक प्रक्रिया निश्चित आसते.

समुपदेशकाची क्षेत्रे :-

समुपदेशनाची क्षेत्रे

कोंडुबिक समुपदेशन

पालकांचे समुपदेशन

कुमारवयीन बालकांचे समुपदेशन

विशेष गरजा असलेले बालकांचे समुपदेशन

१) कोंडुबिक समुपदेशन :-

कुंडुब हा समाजातील एक समुह आहे. ज्याचा मुलभूत आधार कुंडुब सदस्यांचे दैनिक संबंध होय. समुपदेशनात कुंडुबाच्या समस्या सोडविण्याचा प्रयत्न समुपदेशक करतो. कुंडुब एक संरचना असते. प्रत्येक सदस्याचा योग्य आंतरक्रिया कुंडुबातील खतर सदस्यांन बरोबर होत असतात. त्यामुळे कुंडुब संरचना हुद बनते. त्याच्यातील आंतरक्रियांचे प्रमाण जर कमी असेल तर द्वारा संरचनेला आंतरक्रियांचे प्रमाण जर कमी असेल संरचनेत आजारी संरचना ठरवले जाते.

TOPIC

Date: / /

Page No.: - 17

* कौटुंबिक समुपदेशनाचे फायदे :-

- ① मुळ जाणिवांचा स्वआकलनाचा विकास घडवून आणला जातो.
- ② उचित, स्वास्थ्यपूर्ण वर्तनाचा विकास साधला जातो.
- ③ जिवाच्या सार्थनाचा व अर्थपूर्णतेची जाणिव कळविली जाते.
- ④ वैवाहिक जिवनातील समस्यांच्या निराकरणासाठी सक्षम बनवले जाते.
- ⑤ स्वतः जोडीदार व परिसर याबाबत सकारात्मक दृष्टीकोनाचा विकास साधला जातो.

Diamond

पालकांचे समुपदेशन :-

पालकांनी आपल्या वर्तनाच्या आदर्श ठेवून मुलांवर शंस्कार कुर्वित, कुमारांनी पालकांशी असलेले नाते - संबंध मान्य नसतील तरी त्यांच्या विचार करता. संघर्ष, व्यवसाय निवड, व्यक्तिगत समयोजना अशा समस्या त्रेडसावतात. त्यामुळे मुले आई - वडिलांनी तुटकपणे वागतात या संदर्भात समुपदेशन केले जाते.

पालकांना पुढील बाबींमध्ये लक्ष देणे आवश्यक आहे.

- ① आई - वडिलांनी वादविवाद न करता, बालकांत सुधारणा करावी.
- ② मुलांकडून खूप मोठ्या अपेक्षा करू नये.
- ③ आपली अपूर्ण स्वप्ने मुलांनी पूर्ण करावीत असा आग्रह करू नये.
- ④ मुलांची तुलना अन्य मुलांशी करू नये. त्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासावर परिणाम होतो.
- ⑤ बालकांच्या प्रत्येक बाबीमध्ये हस्तक्षेप करू नये.
- ⑥ बालकांसमोर कुशीत बाळ किंवा शिक्षणावरील टिका करू नये.

TOPIC

Date: / /

Page No.: - 19

कुमारवयीन बालकांचे समुपदेशन :-

कुमारवयीन बालकांच्या खासित मोठ्या प्रमाणावर बदल होतात. त्यांच्याशी कुसे समजून घ्यावे, ही त्यांच्यासमोर समस्या उद्भवते त्यांना खीर देण्याची व समजून सांगण्याची गरज असते. मुलामुलींचा समस्या पालकांनी व शिक्षकांनी प्रथम देण्याची गरज पुर्ण कुली पाहि.

मुलींचे समुपदेशन :-

वर्तमान काळात मुली किंवा महिलांचे समुपदेशन एक विशेष क्षेत्र आहे. आज शाळांचा विस्कोट होत आहे, तरी संगणक युगात खुप बदल होत आहे, तरी सुध्दा मुलींसमोर त्रिकुल समस्या आहेत.

मुलींच्या समुपदेशन समस्या खालीलप्रमाणे :-

- ① समस्या झसली तरी पारंपारिक भूमिकेचा ताण
- ② स्वलिंगभावप्रती लकारात्मक अभिप्राय
- ③ कुमारवस्थेतील समस्या
- ④ लैंगिक छळ
- ⑤ करिअर बाबत कुठल्या नसणे.

Diamond

विशेष गरजा असलेल्या बालकांचे

समुपदेशन :-

बौद्धिक, सामाजिक व भावनात्मक बाबतीत ज्या बालकांना लहू व विकसित सर्वसामान्य बालकांपेक्षा इतरथा भिन्न प्रकारे झालेला असतो. की त्यापुढे ठसे बालक लेहमीच आलेय पारंपारिक शिक्षण किंवा त्यांना फायदा होऊ शकतो.

अपवादात्मक मुल हे सामान्य मुलांपेक्षा आरिक्त मानसिक, औद्योगिक, भावणीक व वर्तमानविषयी वैशिष्ट्यांनी भिन्न असते. तेहमीच्या पारंपारिक शिक्षणाची गरज असते. या प्रकारत कुठल्याही तरेने आरिक्त असणारे, अज्ञानशिक्षता मतिमंद औद्योगिकदृष्ट्या प्राविश्य आणि भागसलेल्या भावनात्मक आस्थिरता आणि समस्याप्रधान मुलांचा व मुलांचा समावेश असतो.

विशेष गरजा असलेल्या बालकांचे वैशिष्ट्य राक किंवा अनेक क्षेत्रांची संबधित ठामु शकते ही अपवादात्मक बालकांपैकी से जाळेत शिकत आहेत.

TOPIC

Date: / /

Page No. - 21

समवयस्कांचे समुपदेशन :-

समवयस्क समुपदेशन ही क्वली प्रक्रिया आहे. ज्यात प्रशिक्षण व पर्यवेक्षण हा एक विद्यार्थी इतर विद्यार्थ्यांना श्वरण, सहाय्य पर्याय विषयक व शब्दीक द्वाराद्विक आंतरक्रिया आघष्यासाठी मदत कुरव्यात यंत्रु इतर विद्यार्थ्यांना शोच्या प्रमाणात सल्ला न देता कुरतो.

समवयस्क समुपदेशन ह्या प्रक्रियेत एकमेकांना मदत कुरणे, समृद्ध, नेतृत्व, नेतृत्वशौली न्यर्ची, सल्ला शिकवणी व व्याप्तिच्या आंतरवैयक्तिक सर्व कृती गांचा समवेका लेतो.

* समवयस्क समुपदेशन म्हणजे :-

- 1) समवयस्क समुदातील सदस्य यांनी स्व-नाम निर्देशक केलेले किंवा निवड झालेले.
- 2) श्वयंसेवक, क्वथावसीक जो समवयस्कांच्या मुल्ये क्वनुभव जीवन, कौशल्ये, जीवनशैली मदत.
- 3) प्रशिक्षित व्याक्तीकडुन जो प्रशिक्षण, घेतलेले इतर निवड प्रशिक्षण व पर्यवेक्षणात मदत कुरणारे.

Sum Loy
Anand

Diamond

चोपडा एज्युकेशन सोसायटी संचलित,
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, चोपडा

प्रात्यक्षिकाचे नाव : Prepare a Case Study
before on a learner.

विषय : एम. एड शालेय शिक्षणातील मूल्यनिर्धारण
आणि मूल्यमापन

शैक्षणिक वर्ष २०२२ - २०२३

मार्गदर्शक : प्रा. एम. पी. पाटील सर

प्रशिक्षणार्थी - रविकुमार ब्रिजलाल भावसार

रोल नं - ०६

वर्ग : B. Ed द्वितीय वर्ष

अनुक्रमणिका

अनु. क्र.	माहिती	पान क्र.
१	प्रस्तावना	२
२	वैयक्तिक माहिती	३
३	शालेय अभ्यासातील प्रगती	५
४	बौद्धिक प्रगती	६
५	शालेय प्रगती	८
६	लेखन - वाचन प्रगती	१०
७	बालकाच्या आवडीनिवडी	११
८	स्पर्धात्मक परिक्षांतील सहभाग	११
९	मोठे झाल्यावर काय व्हावेसे वाटते ?	११
१०	ऋणनिर्देशन	१३

प्रस्तावना

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, चोपडा जि. जळगाव द्वितीय वर्ष अध्यानार्थी कार्यक्रम पूर्ण करित असताना द्वितीय वर्षातील PE - ६ विषयांतर्गत Prepare a Case Study before on a learner. यावरील व्यक्ती अभ्यास अंतर्गत बालकाचा/ विद्यार्थ्यांचा अभ्यास केला व विद्यार्थी दशेत जे नानाविध बदल घडून येतात त्यात शारिरीक, मानसिक, भावनिक, शैक्षणिक बदल समजून घेणे काळाची गरज आहे. म्हणून मी इयत्ता ८ वी मध्ये शिकणाऱ्या शिवाजी सुनील पाटील याचा व्यक्ती अभ्यासासाठी निवड करून त्याबद्दल या प्रकल्पात लिहीले आहे.

या विद्यार्थ्यांचा अभ्यास केला ज्यातून मला त्यांचे वर्तन (आचार-विचार) प्रभावीपण कळले ते मी या छोट्याश्या प्रयत्नातून या प्रकल्पात मांडलेले आहे.

चि. भावसार रविकुमार ब्रिजलाल

द्वितीय वर्ष बी. एड रोल नं-06

वैयक्तिक माहिती

- विद्यार्थ्याचे नाव : शिवाजी सुनील पाटील
- जन्मतारीख : २/१२/२००८
- शाळेचे नाव : प्रताप विद्या मंदिर, चोपडा.
- इयत्ता व तुकडी : ८वी (अ)
- पत्ता : गणपुर ता. चोपडा.जि.जळगाव
- वडिलांचे नाव : सुनील दगा पाटील
- आईचे नाव : रतीबाई सुनील पाटील
- आईचे शिक्षण : ८ वी
- आईचा व्यवसाय : गृहीणी
- वडिलांचे शिक्षण : १० वी
- वडिलांचा व्यवसाय : शेती
- वडिलांचे वार्षिक उत्पन्न : +५०,०००₹
- विद्यार्थ्याचे वजन : ३५ किलो
- शारीरिक बांधा : मध्यम
- उंची : १३२ सेमी
- लिंग : पुरुष
- शारीरिक दोष / व्यंग : नाही

❖ शारीरिक स्वच्छता -

१. नखे - आठवड्यातून एकदा नियमित नखे काढतो.
२. केस - केसांची निगा राखतो. नियमित केस कापून व्यवस्थित विंचरतो.
३. कपडे नेहमी स्वच्छ घालतो. शालेय गणवेशाची स्वच्छता ठेवतो.
४. हात - जेवणाच्या आधी नियमित हात स्वच्छ धुतो तसेच टॉयलेटचा वापर केल्यानंतरही नियमित हात स्वच्छ करते
५. दात - दिवसातून २ वेळेस स्वच्छ करतो नियमित दात साफ करतो.

❖ घरातील इतर सदस्य : आई - वडील, आजी, बहिण, भाऊ

शालेय अभ्यासातील प्रगती

अनु	विषय	प्रथम सत्र	द्वितीय सत्र	संकलित नोंदी
१	मराठी	अ	अ	<p>आवड</p> <p>१) कलेची आवड आहे.</p> <p>२) वाचन करायला आवडते.</p> <p>३) विज्ञानाची विशेष आवड आहे</p> <p>प्रगती</p> <p>इंग्रजी, गणित, विज्ञान, मराठी यात प्रगती चांगली आहे.</p> <p>सुधारणा</p> <p>मराठीचा शब्द संग्रह वाढवावा.</p>
२	इंग्रजी	ब	ब+	
३	हिंदी	अ+	अ	
४	गणित	अ+	अ	
५	विज्ञान	अ+	अ	
६	सामाजिक शास्त्र	अ	अ+	
७	चित्रकला	अ	अ	
८	कार्यानुभव	अ+	अ	
९	संगणक	अ	अ	

बौद्धिकप्रगती

❖ निरीक्षण क्षमता :-

निरीक्षण क्षमता अतिशय उत्तम आहे त्याला एक चित्र पहायला दिले होते. त्याचे निरीक्षण करून प्रसंगानुरूप सर्व माहिती उत्तम दिली.

❖ अनुकरण क्षमता :-

शिवाजी हा अनुकरणशील आहे. तो आपले शिक्षक मित्र मैत्रिणी व वरिष्ठांचे अनुकरण करतो त्याला सामाजिक धार्मिक गाठोप आवडतात, खुप म्हणजेच त्याची अनुकरण क्षमता चांगली आहे.

❖ स्मरणशक्ती :-

शिवाजीची स्मरणशक्ती अतिशय प्रभावी असून एकदा ऐकलेले किंवा वाचलेली गोष्ट त्याच्या लंगोघ- स्मरणात राहते. त्यामुळे तो अभ्यासात तल्लख व चाणाक्ष आहे. बुद्धी ने हुशार आहे सदैव स्मरणात ठेवणारी आहे. रोहनला मागील इयत्तेत शिकलेल्या संकल्पना लक्षात आहेत, पाठांतरही उत्तम आहे.

❖ तर्क व अनुमान क्षमता :-

शिवाजीची निरीक्षण क्षमता चांगली असल्यामुळे व त्याला सदैव स्मरणात राहिल्यामुळे तो एखादया गोष्टीचा तर्क संगत जोडणी करतो व त्यावरून अंदाज घेवून विषयांची मांडणी करतो त्याला

गणिती व तार्किक क्रिया लगेच येतात. तसेच त्याला सायन्सच्या प्रयोगाची देखील आवड आहे. कोणतेही प्रयोग तो आवडीने करतो.

❖ कलेविषयी आवड :-

कले विषयी खूप आवड आहे आणि तो सृजनशील व कल्पक आहे. कार्यानुभव विषयांतर्गत कागदकाम करायला आवडते काम करायला आवडले नवनवीन वस्तु बनवणे त्याला आवडते. आवडता लेखक - साने गुरुजी आवडते पुस्तक श्यामची आई.

शालेय प्रगती

❖ सर्वाधिक आवडीचा विषय :-

शिवाजी सर्व विषयांचा अभ्यास मनापासून करतो म्हणून सर्व विषयात त्याला चांगले गुण मिळतात तसेच वर्गात तो प्रथम ५ क्रमांकात असतो त्याला विशेष संस्कृत, मराठी, गणित, इंग्रजी हे विषय आवडतात.

❖ सर्वाधिक गुण मिळवलेला विषय :-

शिवाजीला विशेष आवड सायन्स विषयात सर्वाधिक आहे. त्याला सायन्सच्या प्रयोगाची आहे. कोणतेही प्रयोग तो मनापासून करतो. त्याला सायन्स विषयात सर्वाधिक गुण मिळतात.

❖ आवडीचा विषय :- शिवाजीला विज्ञान (Science) सर्वाधिक आवडीचा आहे.

❖ खेळ व स्पर्धा :-

विविध स्पर्धामध्ये सहभाग उत्तम आहे शालेय वर्धापन दिनाच्या कार्यक्रमात विविध स्पर्धा मध्ये रोहन सहभागी होतो स्पर्धेत उत्तम प्रदर्शन करतो.

शिवाजीला 'कबड्डी' हा खेळ सर्वात जास्त आवडतो. खेळाबद्दल त्याला विचारले असता खेळ, त्याच्या नियमाबद्दल अचुक माहिती दिली कबड्डी खेळाबद्दलच्या उत्तम प्रदर्शनामुळे वर्गातील त्याचे मित्र सर्वच त्याचे कौतुक करतात. शिवाजीला स्पर्धा परिक्षेची देखील आवड आहे. शाळेत घेतल्या जाणाऱ्या विविध स्पर्धामध्ये तो उत्साहाने भाग घेतो. क्रमिक पुस्तकांचा अभ्यास चांगला आहे. रोहन हा विद्यार्थी एका प्रगल्भ बुद्धिमत्तेचा असल्याचे स्पष्ट व होते

❖ इतर उपक्रमातील सहभाग :-

सांस्कृतिक कार्यक्रम व शाळेत मनवल्या जाणाऱ्या जयंती व पुण्यतिथी निमित्त राबवल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमातही सहभाग होतो. विविध वक्तृत्व स्पर्धा व निबंध स्पर्धेत सहभाग होतो.

❖ लेखन, वाचनातील प्रगती -

शिवाजीचे अक्षर चांगले आहे. त्याला लेखनाची आवड आहे परंतु शुद्धलेखनात कमतरता दिसून येते. लिहिताना घाई करतो म्हणून लिखणाचा वेग चांगला असला तरी त्यामुळे शुद्धलेखन चांगले नाही.

शिवाजीचे वाचन चांगले आहे, अस्खलितपणे वाचन करतो, इंग्रजी वाचन ही चांगले आहे, वाचताना उच्चार शुद्ध करतो. आवाजाचा चढ उतार, थांबा अचुक ठिकाणी घेतो. तो शालेय व क्रमिक पुस्तकांच्या वाचना सोबत इतर संदर्भ पुस्तके, शालेय पुस्तके वाचायची आवड आहे. रोहनला साने गुरुजींचे लेखन आवडते. त्या श्यामची आई हे पुस्तक वाचले आहे. असेच तो इतर लेखकांनी लिहिलेले पुस्तके देखील वाचत असतो.

बालकाच्या आवडी-निवडी

❖ छंद -

शिवाजीला वाचन, लेखन, गाणे ऐकणे व गायण विशेष आवडते. देशभक्तीपर गीते त्याला म्हणायला आवडतात. ऐतिहासिक नाणी गोळा करणे त्याची सनावली नुसार मांडणी करणे आवडते.

❖ आवडता खेळ -

शिवाजीला सर्व खेळ आवडतात परंतू कबड्डी हा विशेष आवडीचा खेळ आहे. सोनसाखडळी, लंगडी, लपंडाव, बॅड मिंडन, बास्केटबॉल, सांघिक खेळ खेळायला देखील आवडतात. तसेच त्याला स्मरणशक्तित्वर आधारित खेळ खेळायला देखील आवडतात.

❖ स्पर्धात्मक परिक्षातील सहभाग -

विविध स्पर्धामध्ये शिवाजीला हिरहिरीने भाग घेतो. MTS, NTS, स्कॉलरशिप, प्रजा शोध परिक्षा इत्यादी परिक्षा त्याने दिल्या आहेत. यावरून त्याची स्पर्धा परिक्षांप्रती असलेली आवड लक्षात येते.

❖ मोठे झाल्यावर कोण व्हावेसे वाटते ? का ?

त्याचा सारखा अभ्यास करून चांगला डॉक्टर बनून त्याच्या आई वडीलांचे स्वप्न पूर्ण करायचे असल्याचे त्याने सांगितले.

ऋणनिर्देश

विद्यार्थी दशेत जे नानाविध बदल घडून येतात त्यात शारिरीक, मानसिक, भावनिक, शैक्षणिक बदल समजून घेणे काळाची गरज आहे. म्हणून मी इयत्ता ८ वी मध्ये शिकणाऱ्या शिवाजी सुनील पाटील याचा व्यक्ती अभ्यासासाठी निवड करून त्यावद्दल या प्रकल्पात लिहीले आहे.

या विद्यार्थ्याचा अभ्यास केला ज्यातून मला त्यांचे वर्तन (आचार-विचार) प्रभावीपण कळले ते मी या छोट्याऱ्या प्रयत्नातून या प्रकल्पात मांडलेले आहे.

या सर्व प्रकल्पकार्यात प्रा. एम. पी. पाटील सरांचे विशेष मार्गदर्शन लाभले. तसेच त्याचा पालकांनी आपल्या मुलावद्दल दिलेल्या माहितीमुळे त्याचा स्वभाव, गुण दोष व उणिवांची माहिती दिली त्यांचे प्रकल्पासाठी सहकार्य लाभले. या सगळ्यांचे मी ऋण व्यक्त करतो.

Serial No.	Topic & Syllabus	Date	Date	Subject	Learning Experience		Learning Activities	Resources
					Teacher's Activity	Pupil's Activity		
1	Position of ...			Position of ...	Teacher's ...	Pupil's ...	Chart, ...	Test and ...
2	...			...	Teacher's ...	Pupil's ...	...	...
3	...			...	Teacher's ...	Pupil's ...	...	...

Serial No.	Topic & Points Sub-Units & Points	Time Period	Learning Objectives	Learning Materials Specifications	Teacher's Learning Experience		Teacher's Teaching Aids	Student's Evaluation
					Teacher's Activity	Students' Activity		
1	<p>Word Problems</p> <p>The information given in the word problem can be converted into an algebraic equation using suitable symbols.</p> <p>Example: A father is 28 years older than his son. Five years ago, the father's age was three times the age of his son. Find their present ages.</p> <p>Solution: Let the son's age be x years. Then, the father's age is $x + 28$ years.</p> $\frac{x + 28}{x} = 3$ $\frac{x + 28}{x} = \frac{3x}{x}$ $x + 28 = 3x$ $28 = 3x - x$ $28 = 2x$ $x = \frac{28}{2}$ $x = 14$ <p>∴ Son's age = 14 years ∴ Father's age = 14 + 28 = 42 years</p>	<p>30 min</p> <p>1 hour</p> <p>1 hour</p> <p>1 hour</p>	<p>Students will be able to:</p> <ul style="list-style-type: none"> convert word problems into algebraic equations solve word problems involving linear equations in one variable 	<p>Textbook, NCERT Exemplar, Reference books, Charts, Slides, Projector</p>	<p>Teacher's Activity</p> <p>1. Introduction of the topic</p> <p>2. Explanation of the problem</p> <p>3. Solving the problem</p> <p>4. Discussion of the solution</p> <p>5. Summary of the lesson</p>	<p>Students' Activity</p> <p>1. Listening to the teacher</p> <p>2. Participating in the discussion</p> <p>3. Solving the problem</p> <p>4. Checking the solution</p>	<p>Blackboard, Charts, Slides, Projector, Textbook</p>	<p>Orally and written</p>

Page No. _____

Page No. _____

श्रीश्यामशास्त्र महाविद्यालय, गोंय जि. तळारिया

संदर्भ: सहाय्यता Unit Test

Page No. 2 of 2

पहला भाग (Short Answer)
संक्षेपित रूप (Brevity)
(Worth 40% of Questions)

क्र. No.	प्रश्न (Question)	प्रश्ने शब्द (Words)	अंश (Marks)	प्रतिशत (%)
1	संक्षेपित ज्ञान (Brevity)	4	20%	
	एक संज्ञा (One definition)	10	20%	
	संक्षेपित अनुप्रयोग (Brevity Application)	6	30%	
	संक्षेपित (Brevity)	6	30%	
	एकूण (Total)	26	100%	

दुसरा भाग (Short Answer)
संक्षेपित रूप (Brevity)
(Worth 40% of Questions)

क्र. No.	प्रश्न (Question)	प्रश्ने शब्द (Words)	अंश (Marks)	प्रतिशत (%)
1	संक्षेपित उत्तर (Brevity Answer)	6	30%	
	एक संक्षेपित प्रश्न (One Brevity Type)	6	30%	
	एकूण (Total)	12	100%	

तिसरा भाग (Short Answer)
संक्षेपित रूप (Brevity)
(Worth 30% of Questions)

क्र. No.	प्रश्न (Question)	अंश (Marks)	प्रतिशत (%)
1	Equation in one variable	10	33%
2	Standard form	5	15%
3	Solution of inequalities	5	15%
4	Word Problems	5	15%
	एकूण (Total)	25	100%

ध्यातव्य: (Note: Total marks are 100%)

उत्तर तालिका (Blue Print)

प्रश्न संख्या	उत्तर	ज्ञान			अंतर्ज्ञान			संज्ञान			अनुप्रयोग			कुल अंक	
		स	म	अ	स	म	अ	स	म	अ	स	म	अ		
1	परिभाषित करें														
2	परिभाषित करें														
3	परिभाषित करें														
4	परिभाषित करें														
5	परिभाषित करें														
6	परिभाषित करें														
7	परिभाषित करें														
8	परिभाषित करें														
9	परिभाषित करें														
10	परिभाषित करें														
11	परिभाषित करें														
12	परिभाषित करें														
13	परिभाषित करें														
14	परिभाषित करें														
15	परिभाषित करें														
16	परिभाषित करें														
17	परिभाषित करें														
18	परिभाषित करें														
19	परिभाषित करें														
20	परिभाषित करें														

टीप - उत्तरों में सही उत्तर ही अंक दिए जाएंगे।

चोपडा, राज्यातील नारायणी संस्थान, शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय

चोपडा, जि. जळगाव

प्रताप विद्यामंदिर, चोपडा,

Unit Test

Sub: Math

Name: _____

Roll no: _____

Std: _____

Div: _____

Chap 19. Equation in one variable.

4M

1. Fill in the blanks.

1) Solving an equation means to find the _____ of the equation.

2) The equation $x + 2 = 7$ is the equation in _____ variable.

3) In the equation $y + 4 = 9$, here _____ is a variable.

4) $m = 18$.

5) _____

4M

2. Answer the following questions.

1) Find the value of x in the equation, $x + 2 = 5$.

2) Check whether the value $x = 7$ is a solution of an equation $x - 4 = 3$ or not?

3) Convert given information in algebraic equation

(The sum of the age of my friend and my age is 24)

4) $x = 4$; $y = 2$ is solution of given equation or not?

3. Solve the following equations:

4M

$11070 = 2 \rightarrow 476$

$\rightarrow$

$2y + 3x = 12$ $2x = 4$

$\rightarrow$

4. Word problems:

8M

1) Xeph's weight is two times the weight of his younger brother. Find Joseph's weight if sum of their weight is 63 kg.

$\rightarrow$

2) Numerator of a fraction is 5 more than its denominator. If 4 is added to numerator and the denominator the fraction obtained is 6 upon 5. Find the fraction.

$\rightarrow$

ગાંધી યુગ્મકામ સંભાળી સંસ્થાન

શિક્ષણશાસ્ત્ર અભિયાન. ગોપાલ શ્રી. ગઢવાણી

(પૂર્વ ઓપી)

કોડ (C.M.)

સમીક્ષક અને સંચાલક (Scoring key and Scheme of Marking)

પ્રશ્ન નંબર Ques. No.	જવાબ Answer	પ્રશ્ન નંબર Division of Marks	કુલ માર્ક Total Marks
Q.1	<p>Q1. Fill in the blank - Solving an equation means to find the solution of the equation. The equation $x - 2 = 7$ is the equation in <u>one</u> variable. For the equation $y + 4 = 9$, <u>one</u> variable is a variable. For x, $x - m = 2$</p>	5 (each)	50
Q.2	<p>Answer the following questions Find the value of x in the equation, $x + 2 = 2$. This given eqn is, $x + 2 = 2$ $x + 2 - 2 = 2 - 2$ $x = 0$ The value of x is 0.</p>	2 (marks each)	04

असतत अ अतत अतत (Scoring key and Scheme of Marking)

असतत Que. No.	अतत Answer	अतत Division of Marks	अतत Total Marks
1	<p>Decide whether the value $x=7$ is a solution of the equation $x+3=9$ or not?</p> <p>The given equation is</p> $x+3=9 \rightarrow \text{①}$ <p>Put $x=7$ in eqn ①:</p> $7+3=9$ $10=9$ <p>ie. $10 \neq 9$ is</p> <p>$\therefore$ the value $x=7$ is a solution of eqn $x+3=9$.</p>		
2	<p>Convert given information in algebraic equation.</p> <p>The sum of the age of my friend and my age is 24.</p> <p>Suppose that x is the age of both friends.</p> $x+x=24$ <p>ie. $2x=24$.</p> <p>$3-y=4$, $y=3$ is soln of given equation or not?</p> <p>The given eqn is $3-y=4$ → ②</p> <p>Put $y=3$ in eqn ②</p> $3-3=4$ $0=4$ <p>ie. $0 \neq 4$</p> <p>$\therefore y=3$ is not the soln of the eqn $3-y=4$.</p>		

चोपडा एम्बेडेड टीचरश्री संघर्षित-
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, चोपडा जि. जळगांव

दिनांक: 15/11/21

साधारणी व गुणांकन योजना (General Fee and Scheme of MARKS)

एकूण 15(15)

प्रश्न क्रमांक Ques. No.	प्रश्न Answer	पूर्व गुणांक Forecasted Marks	एकूण Total Marks
42	<p>ज्यास श्रे. निम्नमानांतु गुणवत्तियास $10P = 2 = 100$ The given equation is $10P = 2 = 100 \rightarrow (1)$ आस 2 न. बळी जेव न. वळी $10P = 2 = 100$ जेव न. वळी जेव न. वळी जेव न. वळी $10P = 2 = 100$ $P = 2$</p> <p>उदा. 100 = 2 = 100 The given eqⁿ is $10P = 2 = 100 \rightarrow (1)$ जेव न. वळी जेव न. वळी जेव न. वळी $10P = 2 = 100$ $P = 2$</p>	10 marks (10)	10

उत्तरावली व गुणदान योजना (Answer Key and Scheme of Marking)

प्रश्न क्रमांक Que. No.	उत्तर Answer	प्रश्न प्रकार Division of Marks	एकूण Total Marks
5) (a)	<p>Word Problems</p> <p>Joseph's weight is 45 kg. Using the weight of his younger brother. Find Joseph's weight if sum of their weight is 65 kg</p> <p>Let weight of younger brother be x.</p> <p>Joseph's weight be 45.</p> <p>From given condition,</p> $x + 45 = 65$ $x = 65 - 45$ $x = \frac{65 - 45}{1}$ <p>(Divide by 1 on both sides)</p>	<p>(4 marks each)</p>	08
6)	<p>Numerator of a fraction is 5 more than its denominator. If 4 is added to numerator and the denominator the fraction obtained is $\frac{3}{5}$. Find the fraction.</p> <p>Suppose denominator be x & numerator be $x + 5$.</p> <p>From given condition,</p> $\frac{x + 5 + 4}{x + 4} = \frac{3}{5}$ $\frac{x + 9}{x + 4} = \frac{3}{5}$ <p>Cross multiply</p> $5(x + 9) = 3(x + 4)$ $5x + 45 = 3x + 12$ $5x - 3x = 12 - 45$ $2x = -33$ $x = \frac{-33}{2}$ <p>The fraction is $\frac{x + 5}{x} = \frac{-33/2 + 5}{-33/2} = \frac{-33 + 10}{-33} = \frac{-23}{-33} = \frac{23}{33}$</p>		